

Läsfrämjande på skolbibliotek

**Vilka faktorer är viktiga för att läsfrämjande ska ge
önskad effekt?**

Annika Benatti

Examensarbete (30 högskolepoäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.
År:2015

© Författaren

Title Reading promotion in school libraries – which factors are important for reading promotion to give the desired effect?

Abstract The purpose of this Master's thesis is to find out which measures for reading promotion are used by school libraries and how these can have an effect in terms of increased reading. This is of interest since surveys have shown that Swedish pupils read less and that their reading abilities have decreased. In order to become good at reading one needs to read a lot and this is why promoting reading is important as it will hopefully lead to increased reading. My overall question is: **Which factors ensure that reading promotion leads to the desired effect?**

My subordinated questions are:

- Which direct and indirect measures to promote reading are used by the school libraries I investigated?
- How does the school librarian receive information on whether the reading promotion has any effect on the pupils?
- How does the work at the school libraries match with the framework and current research?

In the thesis I have used Aidan Chamber's theory and model of "The Reading Circle" and his theories of how one creates a good reading environment.

I have used qualitative methods. I have conducted observations at five school libraries and interviewed four school librarians.

Through my observations and interviews I have reached the conclusion that certain factors are particularly important when it comes to encouraging pupils to read. These factors are cooperation, time, book collection and availability. I have also noted that the librarians I interviewed work with reading promotion in different ways but all are convinced that it is possible to inspire an interest in reading among the pupils, at least if the conditions are right and the librarian is given the time to help a pupil find the "right" book.

Keywords: reading promotion, school library, reading pleasure, Reading Circle, school librarian

Nyckelord Läsfrämjande, skolbibliotek, läslust, Läsandets cirkel, skolbibliotekarie

Innehåll

1.Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Avgränsning	7
1.3 Begrepp	7
1.4 Disposition	8
2.Teori	9
2.1 Läsandets cirkel	9
2.1.1 Att välja.....	10
2.1.2 Att ”läsa”	10
2.1.3 Reaktion och respons	10
2.1.4 Vuxenstödet	11
2.2 Inre och yttre förutsättningar för läsning	11
3.Bakgrund	13
4.Litteraturgenomgång	16
4.1 Forsknings - och handbokslitteratur	16
4.2 Läsfrämjande	17
4.3 Vikten av samarbete/vuxenstödet	18
4.4 Plats och tid att läsa	20
4.5 Läslust och egna val.....	21
5.Metod och material	23
5.1 Observationer.....	23
5.2 Intervjuer.....	24
5.3 Etiska överväganden	24
5.4 Urval	25
5.5 Tillvägagångssätt	25
5.6 Svagheter i materialet	26
6.Empiri och analys observationer	27
6.1 Observation skolbibliotek 1	27
6.1.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 1	28
6.2 Observation skolbibliotek 2	29
6.2.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 2	29
6.3 Observation skolbibliotek 3	30
6.3.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 3	30
6.4 Observation skolbibliotek 4	31
6.4.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 4	31
6.5 Observation skolbibliotek 5	32
6.5.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 5	32
6.6 Sammanfattande analys av observationer	33
6.6.1 Läsfrämjande.....	33
6.6.2 Vikten av samarbete/vuxenstödet	33
6.6.3 Plats och tid att läsa.....	34
6.6.4 Läslust och egna val.....	35
7 Empiri och analys intervjuer	36
7.1 Intervju med bibliotekarie A	36
7.1.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel A	39
7.2 Intervju med bibliotekarie B	40
7.2.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel B	41

7.3 Intervju med bibliotekarie C	42
7.3.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel C	43
7.4 Intervju med bibliotekarie D	44
7.4.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel D	46
7.5 Sammanfattande analys av intervjuer	46
7.5.1 Läsfrämjande.....	46
7.5.2 Vikten av samarbete/vuxenstödet	48
7.5.3 Plats och tid att läsa.....	48
7.5.4 Läslust och egna val.....	49
8. Slutsatser och förslag på framtida forskning.....	51
8.1 Slutsatser	51
8.2 Framtida forskning.....	54
Litteratur	55
9. Bilagor	58
9.1 Bilaga 1: Brev till bibliotekarierna	58
9.2 Bilaga 2: Intervjuguide	58

1. Inledning

Under flera år har det förts diskussioner om läsning och om hur läsförmågan hos svenska elever ser ut. I dessa diskussioner är grundsynen att läsningen hos svenska elever har minskat och att läsförmågan därav också har försämrats. Diskussionens vågor har svallat fram och tillbaka men att det faktiskt skulle vara så att läsningen har minskat och läsförmågan har försämrats tycks det finnas belägg för. De stora läsundersökningar som på senare tid har genomförts visar att det faktiskt förhåller sig på detta vis. Läsförståelsen har enligt PISA undersökningen sjunkit kraftigt mellan de senaste testerna. Anders Mildner som är arrangör för Readme konferensen som för andra året i rad genomfördes i Lund i maj 2015 säger ”*Vi organiserar konferensen för att vi är övertygade om att situationen med läsning och läsförståelse är akut idag*” . Han menar också att PISA undersökningen är en tydlig signal om ungas försämrade läsförståelse (Persson, 2015). Skolfrågor har på senare år varit uppe till diskussion mer än en gång. Det finns mycket oenighet kring dessa frågor men en sak som de flesta verkar vara eniga om är att läsning är viktigt, detta gäller både läsning av skönlitteratur och av faktaböcker.

I samarbete med Bibliotekshögskolan i Borås undersökte biblioteksforeningen år 2009 vilket behov av biblioteksrelevant forskning som finns bland bibliotekarier inom olika bibliotekstyper. I denna rapport framkommer det att flera olika bibliotekssektorer anser att det behövs forskning på läsfrämjandets effekter rapporten *På säker grund en delfundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs*. Forskning om läsfrämjande effekter hade inte högsta prioritet men fanns med hos flera olika bibliotekssektorer vilket jag anser tyder på att det finns ett intresse för dessa frågor (Biblioteksforeningen).

Jag har själv alltid tyckt om att läsa böcker, därför har jag nog aldrig riktigt reflekterat över hur man ska få barn till att läsa, för mig har det varit en självklarhet att *vilja* läsa. Dock har jag förstått när jag träffat barn till släkt och vänner att viljan att läsa inte är självklar för alla barn. Jag började fundera på hur barn kan lockas till läsning. Då läsning är nödvändig för all annan kunskap och kunskapsinhämtning, och mycket av diskussionerna handlar om att det är den svenska skolan det är fel på, blev jag intresserad av att undersöka hur skolbibliotek arbetar med läsfrämjande åtgärder, och vad som krävs för att dessa åtgärder skall få effekt. Det finns en del riktlinjer som direkt eller indirekt styr ramverket för vad skolbibliotek skall sysselsätta sig med, i flera av dessa framgår det att läsfrämjandet har en viktig roll. Barn och ungdomars läsning eller brist på läsning är också av väldigt stort intresse för mig personligen då

läsning är något jag brinner för och för att jag själv skulle kunna tänka mig att arbeta läsfrämjande.

1.1 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna uppsats är att studera hur skolbibliotek kan arbeta med olika åtgärder för att främja läsning hos barn och ungdomar. Jag är intresserad av att ta reda på vilka faktorer som forskningen, ramverket och även de undersökta skolbiblioteken tycker är väsentliga faktorer för att läsfrämjande skall vara lyckat och ge önskad effekt. Detta är viktigt att undersöka dels för att läsfrämjande beskrivs som ett av två huvuduppdrag för skolbiblioteken, dels för att det enligt mig är nödvändigt att arbeta med läsfrämjande för att få eleverna till att börja läsa. Jag anser att det är av yttersta vikt att barn och ungdomar läser, då läsning är en fundamental del av samhället, är det också viktigt att kunna läsa och att förstå vad det är som texten faktiskt handlar om.

Läsförmåga är något som man uppnår genom idogt läsande, därför är det nödvändigt att läsa. Då inte alla barn på egen hand har funnit läsglädje är det läsförmedlande arbetet viktigt. Jag är inte främst intresserad av att titta på läsfrämjande åtgärder för att jag tycker att det är angeläget att svenska barn skall klara sig bra i undersökningar som PISA och PIRLS som dessutom på senare tid har blivit ifrågasatta. Mitt intresse ligger istället i att se på hur arbetet med läsfrämjande åtgärder ser ut för att jag anser att barnen och ungdomarna går miste om något väsentligt viktigare än testresultat om de inte läser. De går enligt mig bland annat miste om ett stort nöje och om nycklar till andra världar. Då det finns ett ramverk av lagar och riktlinjer för skolbiblioteken att förhålla sig till kommer jag också att undersöka hur detta ramverk skriver om skolbibliotek och framförallt vad som sägs om läsfrämjande uppdraget. Jag är medveten om att jag inte kan lösa problemet med att läsning har gått ner och att läsförmågan har minskat. Dock är min förhoppning att jag skall kunna bidra med en bit till vad som kan göras för att öka intresset för läsning hos grundskolans elever. Det jag kommer att bidra med är att lyfta fram vissa bitar som är väsentliga för att det läsfrämjande arbetet skall kunna fungera och ge önskad effekt. Min övergripande frågeställning lyder:

Vilka faktorer leder fram till att läsfrämjande ger önskad effekt?

För att kunna svara på denna övergripande frågeställning har jag även valt tre mindre frågeställningar:

- Vilka direkta och indirekta läsfrämjande åtgärder arbetar de undersökta skolbiblioteken med?
- Hur får skolbibliotekarien vetskap om läsfrämjandet har någon effekt hos eleverna?
- Hur förhåller sig arbetet på de undersökta skolbiblioteken till det ramverk och den forskning som finns?

1.2 Avgränsning

Då jag anser att skolbibliotek är den sorts bibliotek som bäst lämpar sig för mitt syfte och mina frågeställningar kommer jag enbart att titta på hur läsfrämjande åtgärder ser ut på skolbibliotek. Ett av dessa skolbibliotek är dock ett så kallat integrerat bibliotek. Min undersökning kommer dock främst att gälla skolbiblioteket och skolbibliotekariens arbete. Jag har också begränsat min forskning till att handla om själva biblioteken och om skolbibliotekarierna. Det hade det även kunnat vara intressant att veta hur elever och övrig personal uppfattar sitt skolbibliotek och skolbibliotekariernas läsfrämjande åtgärder, men jag har valt att begränsa mig för att jag anser att jag på detta sätt kan få en djupare förståelse av det som jag är allra mest intresserad av, det vill säga hur skolbibliotekariernas arbete med läsfrämjande ser ut. Jag är medveten om att jag inte kan belysa hela ”verkligheten”, då jag har valt skolbibliotek som ligger på ganska olika skolor hoppas jag ändå få en tydlig bild av hur det kan se ut. En annan avgränsning är vilken tid undersökningen har utspelat sig vilket är vårterminen 2015. Geografiskt är undersökningen begränsad till Skåne.

1.3 Begrepp

Här nedan kommer jag att redogöra för några begrepp som jag använder mig av i denna uppsats.

Bokattack: Kortare bokprat där bibliotekarien kommer in på lektion och pratar om en bok, tar ca 5-10 minuter.

Elev: I uppsatsen är man elev från förskoleklass upp till och med nionde klass, det vill säga barn och unga från de år de fyller 6 till det år de fyller 16. Jag kommer i uppsatsen att skifta mellan att skriva elev eller barn, när jag skriver barn handlar även detta om åldrarna 6-16 år om inget annat anges.

Läsfrämjande: Handlar om att få folk till att läsa, ibland kallat läsätgård eller lässtimulans, jag kommer främst använda mig av läsfrämjande, men synonymer förekommer också.

Läsning: I denna uppsats handlar läsning framförallt om läsning av skönlitterär karaktär, läsning kan dock också handla om att som dyslektiker lyssna på ljudbok. Läsning av facklitteratur, tidningar och den digitala läsningen finns också men vad jag har märkt handlar läsfrämjande nästan alltid om att locka till läsning av just skönlitteratur, och oftast om läsning av skönlitteratur i fysiska böcker.

Handbokslitteratur: Litteratur av tipsande karaktär, beskriver ofta hur man kan arbeta. Bygger oftast mer på erfarenhet än på forskning.

Ramverk: När jag använder mig av begreppet ramverk i min uppsats handlar det om att olika aktörer tillsammans blir ett ramverk som skolbiblioteken har att förhålla sig till (se även kapitel 3 Bakgrund).

1.4 Disposition

Jag börjar min uppsats med ett inledande kapitel. I detta finns min inledning och jag beskriver mitt syfte och mina avgränsningar. Jag förklarar även några begrepp och det är här som dispositionen återfinns. I kapitel två redogör jag för min teori, jag berättar varför jag har valt denna teori och på vilket sätt jag använder mig av den. Bakgrunden där jag tar upp olika aktörer som bildar ett ramverk till skolbibliotek återfinns i kapitel tre. Kapitel fyra är min litteraturgenomgång och här redovisar jag för den litteratur jag använder mig av. Litteraturen kan både vara handbokslitteratur (se 1.3 begrepp) och forskningslitteratur. Metod och material jag har använt mig av redovisar jag i kapitel fem. Mitt empiriska material över observationerna och analysen av detta material finns i kapitel sex. I kapitel sju finns det empiriska materialet och analysen från mina intervjuer. Kapitel åtta består av slutsatser och förslag på framtida forskning. Sen följer litteraturlistan och slutligen mina bilagor.

2. Teori

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för vilken teori jag har valt, och varför jag har valt denna teori. Jag kommer att beskriva teorin, och hur jag använder mig av den. Jag har valt att använda mig av Aidan Chambers som är en engelsk författare, föreläsare och före detta lärare, som har ägnat mycket tid åt att föreläsa om hur barn och ungdomar skall fås till att bli tänkande läsare. Jag har valt Chambers för att han på ett bra och tydligt sätt demonstrerar läsprocessen. I Chambers variant av Läsandets cirkel handlar det om att det skall vara en lärare som leder eleverna runt i cirkeln men jag anser att cirkeln går utmärkt att använda för att se hur läsfrämjande kan gå till i stort och den känns ytterst användbar för mig då jag vill se vad som kan få barn/elever till att bli läsare och det är detta som Läsandets cirkel handlar om. Jag kommer både i min litteraturgenomgång och i mitt empiriska material att använda mig av Läsandets cirkel. Jag kommer även att använda mig av Aidan Chambers tankar om vad en god läsmiljö är och hur man kan uppnå denna miljö. Jag kommer att använda mig av Läsandets cirkel på det sätt att jag tittar på hur denna cirkel ser ut och använder mig av denna cirkel och de olika stegen i cirkeln för att gå igenom mitt material. Även Chambers tankar om vad som är en god läsmiljö är till nytta för mig när jag utför mina observationer och intervjuer. Jag kommer att använda mig av Läsandets cirkel när jag analyserar mitt material detta för att lättare kunna strukturera och få en överblick över mitt material. Jag kommer att använda mig av Läsandets cirkel genom att se hur väl denna stämmer in i arbetet på mina undersökta bibliotek. Jag kommer även att titta på om Läsandets cirkel stämmer in på det som forskningen tar upp som viktigt när det gäller läsfrämjande.

2.1 Läsandets cirkel

Figur 1 "Läsandets Cirkel" (Böcker inom och omkring oss, Chambers, 2011, s15) ©Aidan Chambers

I sin modell över läsandets olika steg redogör Chambers för hur vi varje gång vi läser utför en rad med olika saker, han menar att en handling leder till en annan, början blir på samma gång slutet och på det här sättet uppstår en cirkel.

2.1.1 Att välja

Enligt Chambers börjar all läsning med ett val av litteratur och varje val är beroende av tillgång. Han skriver att erfarna läsare är duktiga på att hitta vad de vill ha, de vet hur man botaniseras bland böcker och hur man ska få ut det mesta möjliga ur det bokbestånd man har till hands, vare sig det är ett litet eller stort bibliotek. Chambers menar att vi lär oss bäst om vi själv får pröva oss fram. Det är viktigt att låta eleverna själv pröva sig fram men att ha en erfaren läsare, som de har förtroende för, i sin närhet. Detta för att eleverna ska se hur man gör och att de ska kunna få hjälp om det behövs. Valet av böcker handlar inte enbart om att rent fysiskt kunna ta med sig en bok, utan även om hur böckerna blir presenterade för oss, hur boken presenteras kan få oss positivt eller negativt inställda till boken, och skyltningen kan spela en stor roll (Chambers, 2011, s. 15ff).

2.1.2 Att ”läsa”

Chambers skriver att han har satt citationstecken kring ordet läsa för att poängtera att läsande är mycket mer än att bara avkoda text. Han menar att det finns de som tror att de inte lyckats i sitt läsande om de inte har förstått varje ord i boken, enligt Chambers är det så att de i själva verket har lyckats i samma ögonblick som de tar upp en bok och börjar ägna tid åt den. Han anser att bästa sättet att hjälpa läsare under utveckling är att ge dessa läsare bekräftelse varje gång de rör sig runt i läsandets cirkel. I steget att läsa har han lagt in tid. Chambers skriver att en viktig sanning om läsning är att det tar tid. Han menar att det är viktigt att se till att de unga läsarna får tid att läsa och att hjälpa dem att ägna mer och mer tid åt det efter hand som de orkar ägna mer koncentration åt läsandet. Att ge barnen denna tid är en viktig del av vuxenstödet. Även plats att läsa på beskriver Chambers som viktigt, om det finns en speciell plats som är reserverad åt läsning visar det på att man anser att läsning är något som är viktigt. Läsning sker dessutom bäst i en miljö som det är lätt att koncentrera sig i, och det är viktigt att se till att alla barn får möjlighet att läsa utan att deras koncentration störs. (Chambers, 2011, s. 18ff)

2.1.3 Reaktion och respons

Människor fungerar enligt Chambers på det sättet att de inte kan läsa någonting utan att reagera på det lästa. Framförallt är det två reaktioner som är viktiga då man arbetar med barn som ska bli tänkande läsare. Den första reaktionen är att när man har läst en bok som man tycker om gärna vill uppleva samma positiva händelse igen. Det kan bestå i att vilja läsa samma bok igen eller att läsa en liknande bok, en bok av samma författare eller helt enkelt få läsa en bok vilken som helt och hoppas på en till positiv upplevelse. Den andra slags reaktion som uppstår när vi läser är att vi inte kan låta bli att prata om det vi har läst med andra. Genom att vi inte kan låta bli att prata om det vi har läst, antingen i små informella samtal om litteratur med våra vänner, eller i organiserade boksamtal ute i klassrummen. Dessa samtal om litteratur leder oss i allmänhet vidare i läsandets cirkel. Vi vill läsa de böcker som våra vänner har haft stort utbyte av, böcker som verkligen fångat vårt intresse vill vi läsa igen. Båda dessa

former av boksamtal kan enligt Chambers även bidra till att leda läsaren vidare så att Läsandets cirkel förvandlas till en uppåtgående spiral. Chambers menar med detta att han inte bara är intresserad av läsandet som tidsfördriv utan att han främst vill hjälpa till att skapa tänkande läsare. Han menar att litteraturen ger oss bilder att tänka med. De samtal som får oss att mer grundligt och ingående fundera över det vi läst, får oss också att bli mer medvetna om vad som händer oss när vi läser och när vi samtalar. Detta gör oss i sin tur mer kritiska och medvetna i vårt val av böcker. Nu upptäcker vi att läsandets värld inte är platt och att det inte är någon fara att bege oss mot kanten, vi kan besöka många spännande kontinenter, vi kan till och med lämna denna värld och ge oss ut i en spiralgalax och upptäcka andra världar, tills vi en dag kan röra oss obehindrat genom litteraturens hela universum. Chambers menar dock att vi aldrig kan navigera oss runt i Läsandets cirkel om vi inte får vägledning av någon som redan vet hur man gör (Chambers, 2011, ss. 21-22).

2.1.4 Vuxenstödet

Vuxenstödet är i Läsandets cirkel en central del och befinner sig också i centrum av cirkeln. Chambers menar att alla hinder på vägen mot läsning går att övervinna, om det finns en van läsare, en erfaren vuxen, som barnet har förtroende för vid dess sida. Han menar att alla läsare har hjälp av varandra och de dubbelriktade pilarna i Läsandets cirkel finns där för att påminna om att den vuxne också har hjälp av barnet. Hur stor hjälp än barn kan ha av varandra genom utbyte av lästips och samtal om böckerna de har läst och liknande, är det ändå nödvändigt med och är de ändå beroende av den vuxnes erfarenhet. Detta menar Chamber är för att det inom alla hantverk och inom all konst vilket han menar att läsning både är hantverk och konst, finns det sådant som man bara kan lära sig genom erfarenhet, därför kan vissa saker bara föras vidare av de som redan har erfarenheten (Chambers, 2011, s. 24).

2.2 Inre och yttre förutsättningar för läsning

Chambers skriver också om att det finns inre och yttre förutsättningar för läsning De inre förutsättningarna är en blandning av intellektuella och känslomässiga attityder som vi alltid har med oss. De yttre förutsättningarna är den fysiska omgivningen och hur väl den lämpar sig för den aktivitet vi skall ägna oss åt. Han menar att även om de yttre förutsättningarna skulle vara usla så kan detta överbryggas om man har inre förutsättningar som väger upp, exempelvis om man älskar att fiska så gör det kanske inte en något att stiga upp i ottan och sen vara ute i ösregn i flera timmar. Däremot är det inte säkert att en upplevelse blir bra även om de yttre förutsättningarna är perfekta, vill man inte vara på picknick så kan det kvitta lika om omgivningen är perfekt. Chambers menar att läsning inte skiljer sig från andra aktiviteter, om vi tycker om att läsa och förväntar oss något positivt är det också troligt att vi kommer att uppleva detta, om vi istället är tvingade att läsa och inte förväntar oss något större utbyte kommer vi antagligen också att tycka att det är tråkigt. Han menar att det gäller att vara medveten om att både lärares och elevers inre förutsättningar mycket starkt kommer att påverka resultatet. Eftersom de yttre förutsättningarna kan påverka de inre är det viktigt att vi funderar över hur varje enskilt inslag i läsmiljön kan påverka de inre förutsättningarna hos dem som den är avsedd att stödja Chambers menar också att skolor som vill locka sina elever till läsning bör se till så att det finns speciella läsplatser, här kan eleven få det lugn och den bekvämlighet eleven behöver

för att läsa. Att ha speciella läsplatser visar också att skolan tycker att läsning är något som är viktigt. En plats reserveras inte för ett ändamål om det inte är så att ändamålet är viktigt. Att det finns en speciell läsplats visar att i den här skolan betraktar vi läsning som något oerhört betydelsefullt. (Chambers, 2011, ss. 25-26).

3. Bakgrund

Här nedan kommer jag att berätta om några av de aktörer som på olika sätt kan påverka skolbiblioteksverksamheten. Jag menar att dessa aktörer tillsammans bildar ett ramverk.

Det finns många aktörer som skriver om skolbibliotek och som tycker till om vad skolbiblioteken skall syssla med. Jag är främst intresserad av läsfrämjande biten och har därför även riktat in mig på att se vad som skrivs om läsfrämjande och om hur skolbiblioteken skall arbeta läsfrämjande. Jag har valt att kalla de lagar och riktlinjer som finns för skolbiblioteksverksamhet för ett ramverk. Inom detta ibland något spretiga ramverk skall skolbiblioteken finna sin roll och hitta det de måste arbeta med och det som är önskvärt att de arbetar med.

I IFLA/UNESCOS riklinjer för skolbibliotek är omfattande, och tar bland annat upp att skolbiblioteken skall förmedla kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations – och kunskapssamhälle. Skolbiblioteken skall ge eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Erfarenheten visar att elevernas förmåga att läsa, skriva, lösa problem och utnyttja informations teknik förbättras när bibliotekariéer och lärare samarbetar. I riktlinjerna för skolbibliotek står det bland annat att skolbibliotek skall främja elevernas läslust, och lust att lära samt att lära eleverna att bli biblioteksanvändare. Det står också att skolbiblioteket skall ge eleverna träning i att värdera och använda information. Vilket enligt mig är den andra tydliga verksamheten förutom läsfrämjande som litteraturen pekar på är viktig för skolbiblioteken att ägna sig åt. Skolbiblioteken skall enligt dessa riktlinjer vidare även anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet. (IFLA/UNESCO, 2004)

I bibliotekslagen står det:

10 § Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

(SFS 2013:801)

Alltså står det i princip bara att alla elever skall ha tillgång till ett skolbibliotek. I bibliotekslagen står inget om vad detta skolbibliotek innebär. Det som omfattas av skollagen kontrolleras av skolinspektionen. Sådär skriver skolinspektionen på sin hemsida om skolbibliotek.

Följande krav ska vara uppfyllda för att eleverna ska anses ha tillgång till skolbibliotek:

1. Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
2. Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
3. Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

(Skolinspektionen, 2013)

Fackförbundet DIK utser varje år skolbibliotek i världsklass. DIK:s definition av ett skolbibliotek i världsklass lyder enligt deras hemsida såhär:

Ett skolbibliotek i världsklass:

- är en tydlig del av skolans pedagogiska vision.
- samverkar med skolläring och övrig pedagogisk personal kring elevernas lärande.
- stärker elevernas läs- och kommunikationsförmåga i en vidgad textvärld.
- stärker elevernas digitala kompetens med fokus på informationsfärdigheter och förståelse för informationssökningsprocesser och sociala medier.
- erbjuder stöd till enskilda och grupper i deras läroprocesser.
- har överblick över läroresurser och ger stöd till lärare och elever i deras litteratur- och medieanvändning.

Ett skolbibliotek i världsklass har skolbibliotekarier som:

- är effektiva inspiratörer för att öka läsfärdigheten hos eleverna
- ger eleverna verktyg för källkritik
- lär eleverna navigera i informationsflödet och hantera sin digitala identitet
- är navet i den digitala kunskapsskolan!

(DIK, 2014)

I denna definition krävs det en del saker för att få kalas ett skolbibliotek i världsklass och naturligtvis är det inte bara läsningen som är viktig. Dock anser jag den första punkten om skolbibliotekarier talar sitt tydliga språk. Skolbibliotekarien skall öka läsfärdigheten hos elever. Under vad skolbiblioteken gör står det att det stärker elevernas läs och skrivefärdigheter i en vidgad textvärld. Jag anser att DIK lyfter fram flera punkter som är viktiga för skolbibliotek och skolbibliotekarier att ägna sig åt, och att det bland dessa punkter finns tecken på att läsning är en viktig bit av vad skolbiblioteken skall ägna sig åt.

Kungliga biblioteket menar att de grundläggande funktionerna, och lägsta kravet för ett skolbibliotek är

1. har katalog, manuell eller datoriserad
2. ligger i skolans lokaler
3. är bemannat minst 20 timmar
4. har minst 1 000 fysiska medier (sex bokhyllor)

De skriver också att fortfarande saknar en av tre skolelever skolbibliotek som åtminstone lever upp till dessa krav.

(KB, 2012)

Det finns även andra som tycker till om skolbibliotek och skolbiblioteken måste naturligtvis även förhålla sig till bland annat läroplaner.

I ramverket som skolbiblioteken bland annat har att förhålla sig till står det att läsfrämjande är en viktig del av det som skolbiblioteken ska arbeta med. Dock står det inte något om hur detta läsfrämjande skall gå till rent konkret. Hur läsfrämjandet beskrivs inom forsknings – och handledningslitteratur och om det i denna litteratur finns riktlinjer för hur läsfrämjandet ska gå till kommer jag att skriva om i nästa kapitel.

4.Litteraturgenomgång

I det här kapitlet kommer jag titta på hur forskningsläget ser ut vad gäller läsfrämjande och vad litteraturen tar upp för åtgärder som skolbiblioteken kan använda sig för att locka eleverna till läsning. Mycket av den litteratur jag funnit i ämnet är av tipsade karaktär och kan mer eller mindre betraktas som handböcker i hur läsfrämjande kan utföras. Jag anser att eftersom jag vill veta hur man kan jobba med läsfrämjande åtgärder så är den sortens litteratur av vikt för min uppsats, detta då det finns en hel del handfasta råd och tydliga exempel på hur det kan arbetas med läsfrämjande på skolbiblioteken. Författarna av dessa ”handböcker” har dessutom ofta lång erfarenhet inom ämnet, och kan enligt mig kanske även ha en inblick i vilka av åtgärderna som verkligen fungerar.

Jag kommer i uppsatsen att som mina frågeställningar också visar att titta på om dessa råd och tips används i praktiken på de skolbibliotek jag har besökt och vars skolbibliotekarier jag har intervjuat. Jag har valt att även i min litteraturgenomgång använda mig av Chambers Läsandets cirkel. Jag har delat upp litteraturgenomgången efter de teman som framstod som tydliga när jag genomförde läsningen. Många av de teman som framstod som tydliga och viktiga vid genomläsningen stämmer också väl in på de olika stegen i Läsandets cirkel.

4.1 Forsknings - och handbokslitteratur

Under den här rubriken kommer jag att titta på hur forskningsläget ser ut. Jag kommer även som jag tidigare skrivit att titta på vad som står i den litteratur av tipsande karaktär som jag har valt att kalla för handbokslitteratur. Jag kommer i min litteraturgenomgång inte att göra någon större distinktion mellan forsknings och handbokslitteratur. Det finns mycket forskning som handlar om bibliotek och om skolbibliotek. Det finns dessvärre inga möjligheter att redogöra för all forskning. Jag har därför fått välja ut den forskning och de handböcker som jag anser bäst stämmer överens med det jag är mest intresserad av, det vill säga läsfrämjande. Mycket av den forskning jag har hittat handlar om skolbibliotekets andra stora uppdrag, förutom läsfrämjande, nämligen om medie- och informationskunskap, och hur de skall hjälpa elever och lärare med dessa bitar, såsom sökstrategier och källkritik. Då jag främst är intresserad av läsfrämjande har jag därför även fått gå till forskning som beskriver läsfrämjande på bibliotek i stort och inte bara inom skolbiblioteken. Jag kommer också att titta på det jag har valt att kalla för handbokslitteratur.

4.2 Läsfrämjande

Under denna rubrik har jag valt att samla den forskning och den handboks litteratur som beskriver läsfrämjande. I viss litteratur kallas läsfrämjande för lässtimulans (se Sandin). Jag har valt att använda mig av läsfrämjande och lässtimulans parallellt och med samma betydelse. Jag kommer att skriva om vilken forskning som finns i ämnet och hur forskarna ser på detta ämne. Amira Sofie Sandin forskare vid institutionen för biblioteks och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan i Borås ställer sig frågan vad som egentligen menas med begrepp som lässtimulans och läsfrämjande, hon menar att begreppen kan tyckas enkla men att begreppen blir smått förrädiska i den upplevda enkelheten. Hon skriver att komplexiteten infinner sig när man börjar ställa sig frågor om vad som skall läsas, i vilka medier man skall läsa och vilka handlingar som skall förknippas med läsningen. Hon menar att begreppet läsfrämjande kan kopplas till kvantitet, och att läsfrämjande åtgärderna syftar till att barn skall läsa mer (Sandin, 2011, s. 22).

Att vuxnas förhållningssätt till barns läsning påverkar vilka arbetsmetoder som används i lässtimulerande projekt och hur dessa projekt utformas är också något som Sandin tar upp (Sandin, 2011, s. 139). Hon visar även på att det kan finnas ett problem med läsfrämjande arbete på skoltid, detta eftersom barnen kan uppfatta det som att det finns krav på prestation och detta försvårar möjligheten för eleverna att känns läslust. (Sandin, 2011, s. 157). Louise Limberg professor emerita har också skrivit om att det kan finnas en risk i att läsfrämjande projekt kan få en överdriven kvantitativ syn på elevers läsande, med en pedagogik som går ut på att belöna elever för att de ska läsa så mycket som möjligt. Limberg skriver att det finns forskare såsom Donham som menar att yttre belöningar, på sikt kan leda fram till att barnen inte läser när de inte får belöning och att belöningssystem kan väcka motstånd mot läsning hos eleverna (Limberg, 2002, s. 54).

Kerstin Rydsjö före detta bibliotekarie och forskare och AnnaCarin Elf före detta universitets adjunkt skriver om hur oron för försämring i barn och ungas läsförmåga gjort att flera olika nationella läsfrämjande projekt dragits igång. De berättar lite om de olika kampanjerna. De skriver att kampanjerna inte har blivit utvärderade men de ger exempel på olika magisteruppsatser som studerat olika kampanjer. Rydsjö och Elf menar att deras samlade intryck av de nationella läsfrämjande projekten är att dessa uppmärksammas i media och kan därför ge välkommen draghjälp till vardagsarbetet med böcker och läsning. De skriver också att ett varaktigt projekt såsom bokjuryn uppskattas då det tillför resurser till det lokala biblioteket. (Rydsjö & Elf, 2007, s. 86ff). Barnbibliotek stimulerar till läsning på olika sätt, de kan vara direkt stimulering såsom bokprat och boktips, eller kan det vara den indirekta lässtimuleringen vilket bokurval, bokinköp och skyltning kan vara exempel på (Rydsjö & Elf, 2007, s. 128).

I boken *Taxonomies of the School Library Media Program*. Skriver professor och skolbiblioteksspecialisten David V. Loertscher om att man även i USA oroar sig för elevernas resultat på tester. Det har visat sig att många av eleverna i USA kan läsa men att de gör det bara om de måste och de ser inget nöje i det. Då bibliotekspersonal har och kommer att fortsätta arbeta för att bygga upp ett livslångt läsintresse, menar Loertscher att bibliotekarierna ska göra gemensam sak tillsammans med lärare, lässpecialister och föräldrar för att bygga upp detta intresse. Han skriver om att i en studie hade det kommit fram flera riktlinjer som var

användbara för bibliotekarierna i deras läsfrämjande åtgärder, dessa var att involvera föräldrar om möjligt, se till att barnen fick vara med om högläsning varje dag, ha regelbunden återkommande lästid, överösa eleverna med böcker och att använda sig flera olika tekniker för att få eleverna att läsa, och kanske det viktigaste, att inte ge upp. Flera av sakerna som tas upp här stämmer in under olika rubriker i min litteraturgenomgång. Loertscher tar bland annat upp att det är viktigt med samarbete och att man gärna skall samarbeta även med föräldrar. En annan sak som tas upp är att barnen skall få tid att läsa och även bli höglästa för, och även överösa med böcker barnen skall få ett flöde så att de vänjer sig vid att böcker hela tiden finns närvarande (Loertscher, 1988, s. 172f). Loertscher skriver om en av de äldsta tjänster som bibliotekarier ägnar sig åt. Nämligen referenssamtalet, som i sin enklaste form enligt honom är att finna en bra bok att läsa till besökaren, eller med en mer sofistikerad beskrivning så analyserar bibliotekarien läsarens preferenser och läsvanor och föreslår sedan ett läsprogram som kommer att ge vidgad lässmak bygga upp medvetande om kvalitet och göra personen medveten om det bästa som publiceras varje år. Loertscher frågar sig sen hur vi kan veta att läsfrämjandet och lästipsen ger effekt, och skriver att ett omiskännligt tecken på att det har fungerat är antalet återkommande besökare, som dessutom säger något i stil med ” Nu har jag just läst ut boken du rekommenderade i förra veckan, vad sägs om en till” (min översättning) (Loertscher, 1988, s. 90f)

Lotta Davidson-Bask skolbibliotekarie i Lund har i boken *Läsprojekt inspirationsbok för förskola, skola och bibliotek* Beskrivit hur hon som nyutexaminerad möttes av den krassa verkligheten när hon skulle få en grupp tonårspojkar intresserade av läsning. Vid första besöket gick ingenting som hon planerat på uppföljningen någon vecka senare kom hon nästan som av en slump på ett knep och det var att dämpa belysningen, tända levande ljus och servera te. Naturligtvis var det inte så lätt att allt gick utan problem efter detta, men att miljön hjälpte till att komma i stämning. Hon skriver att efter ett tag kunde det bli intressanta samtal kring litteraturen. Hon menar att tillgång till nya böcker är en förutsättning, då vi väljer böcker med alla våra sinnen är omslag, baksidestext, recensioner och rekommendationer viktigt men även hur böckerna luktar. Hon skriver också att ett eget rum är av betydelse och att det är viktigt att man kan sitta i lugn och ro. Slutligen skriver hon att man måste göra en bedömning av vad man har att kämpa emot, man måste se till att göra läsningen attraktiv och höja statusen på den. Dessutom måste man se till att det finns böcker för alla nivåer och smaker (Davidson - Bask, 2007).

4.3 Vikten av samarbete/vuxenstödet

Jag kommer under denna rubrik att titta på vad forskningslitteraturen skriver om vuxenstödet. När jag läste igenom forskning som handlar om läsfrämjande och bibliotek och framförallt då skolbibliotek. Märkte jag att många av författarna tog upp samarbete som en viktig punkt. Jag har valt att lägga samarbete tillsammans med vuxenstödet då samarbetet handlar om att flera vuxna tillsammans skall vara ett stöd för eleverna. När Chambers i mitten av sin Läsandets cirkel har lagt in vuxenstöd verkar det enligt mig handla om att en ensam vuxen skall vara stöd. Jag anser dock att just skolbibliotek kan dra nytta av samarbete för att kunna utveckla ett gemensamt vuxenstöd hos den personal som tillsammans ska se till att eleverna får det stöd de har rätt till i skolan. Samarbete handlar i en skolbibliotekskontext ofta om samarbetet

mellan skolbibliotekarien och annan personal på skolan oftast då samarbete med lärare. Samarbete kan dock även handla om att utveckla samarbete med andra områden såsom teater, folkbibliotek etcetera. I boken *Studier av barn och ungdomsbibliotek: en kunskapsöversikt* av Kerstin Rydsjö och AnnaCarin Elf redogör de för att en oro för försämringar i barn och ungas läsförmåga och läsförståelse har lett till utveckling av läsfrämjande samarbete mellan skola och bibliotek. De tar upp projekt som pågick i Danmark mellan 1998-2003, detta projekt syftade till att utveckla samarbete mellan skola, barnomsorg folkbibliotek och skolbibliotek. I Norge pågick mellan 2003-2007 ett nationellt projekt, där syftet är att öka komma med idéer för att öka barn och ungas läslust och läsfärdigheter, även detta projekt har lett till ökat samarbete mellan skolbiblioteken och folkbiblioteken. De skriver också om att i Nordiska ministerrådets handlingsplaner där det framgår att samarbete mellan utbildning och kultur är centralt och att vikten av samarbete mellan bibliotek och skolor betonas. Detta samarbete betonas som viktigt utifrån förståelsen att läraren är den som har kunskap om eleverna och bibliotekarien har kunskapen om litteraturen (Rydsjö & Elf, 2007, s. 86f).

Maud Hell som är forskare och skolbibliotekarie har undersökt hur nyckelroller inom skolans värld ser på skolbibliotek, hon har intervjuat rektorer, skolbibliotekarier och skolinspektörer för att få deras syn på skolbibliotek. Hon intervjuade tre rektorer från skolor där skolbiblioteken blivit utsedda till Årets skolbibliotek av Nationella skolbiblioteksgruppen. En av rektorerna berättade att de för några år sedan, via testresultat hade märkt att läsförståelsen och läshastigheten hade gått ner, och att barnen inte läste lika mycket som förr. Det fanns då en lärare som var intresserad av att gå en deltids skolbibliotekskurs, och då rektorn så potential hos läraren att kunna utveckla skolbiblioteket så ställde rektorn sig positiv till detta, skolan deltog också i den statliga fortbildningssatsningen SMiLE. Det fanns alltså flera faktorer som ledde till en satsning på skolbiblioteket. Maud Hell skriver att enligt rektorn har läsningen ökat och att biblioteket kan ha lika stor betydelse som en speciallärare. På en av de andra skolorna Hell intervjuat rektorn för berättar rektorn om att skolbibliotekarien bland annat är ute i klassrummen och har lektioner, inleder teman och håller i bokprat. Lärarna och skolbibliotekarien samarbetar och lärarna berättar vilka teman de ska arbeta med under terminen. Den tredje rektorn Hell intervjuat berättar att deras skolbibliotek är en knutpunkt på skolan och att det är väldigt välbesökt, och många sitter där och läser. Rektorn menar att de olika arbetslagen ska vara medvetna om att de har en resurs i skolbiblioteket och inköpen till biblioteket sker ofta i samarbete med lärarna och rektorn (Hell, 2011, ss. 84-91). Flera undersökningar visar på att samarbete och nära dialog mellan bibliotekarier och lärare har nått stor framgång med sina läsfrämjande insatser (Rydsjö & Elf, 2007, s. 132).

Anna- Stina Axelsson bibliotekarie beskriver i sitt kapitel i boken *Tänk om...! Pedagogiska metoder i biblioteket*, om hur hon tillsammans med läraren Jenny Johnsson genomförde boksamtal vid en gymnasieskola. De utgick från Aidan Chambers modell "Jag undrar samtalet" Axelsson skriver att hon först var tveksam till om det skulle fungera med Chambers modell som tidigare mest har praktiserats på yngre barn, men hon märkte att det fungerade utmärkt, och att modellen var ett sätt att börja från början med litteratordiskussioner. Axelsson berättar att Johnsson genomförde en kvantitativ undersökning på eleverna och att det visade sig att eleverna förbättrat sin läsförståelse under året, hon tillägger dock att man inte med

säkerhet kan säga att det enbart var boksamtalen som ledde fram till detta. Det var också de elever som uppgav att de hade fått ett ökat läsinträsse som förbättrat sig mest på lästesterna (Axelsson, 2005, s. 34ff). Här syns enligt mig ett tydligt exempel på att samarbete mellan i det här fallet bibliotekarie och lärare kan fungera som vuxenstöd.

Samarbete mellan lärare och bibliotekarie befäster skolbibliotekets nyckelroll i skolarbetet och Sara Gagge som är gymnasiebibliotekarie och föreläsare ger tipset att försöka få åka på kurs tillsammans med en lärare, detta för att ha någon att knyta upp sina nya idéer och förslag till, hon menar också att man förhoppningsvis får ett närmre samarbete och ökat förståelse för varandras arbete (Gagge, 2005, s. 13).

Det är även av vikt att samarbetet fungerar med skolledningen, eller snarare det krävs en skolledning som är villig att satsa på skolbibliotek för att skolbiblioteket skall kunna bli en viktig del av skolan. Maud Hell som intervjuat bland annat rektorer på skolor vars bibliotek blivit utsedda till årets skolbibliotek menar att rektorernas inställning spelar stor roll för att biblioteken har kunnat utvecklas (Hell, 2011, s. 83). Även Birgitta Alleklev som är lärare och Lisbeth Lindvall som är bibliotekarie och som har utförd ett läsprojekt på Kvarnbysskolan i Rinkeby skriver om skolledningens roll. De menar att alla förändringar har sitt pris och det kan finnas personer som motarbetar förändringsprocessen, och att det därför är viktigt att skolledningen är delaktig och aktivt stödjer det pedagogiska arbetet för att få skolbiblioteket att vara en del av skolans vardag (Alleklev & Lindvall, 2003, s. 19).

Lotta Davidson-Bask skriver om att samarbete med läraren är en viktig del i arbetet med att få eleverna att läsa. Lärarna berättar vilken nivå eleverna ligger på och om någon behöver talböcker, många av eleverna har också gett eleverna tid att läsa under lektionerna. Hon skriver också att rollfördelningen mellan lärare och bibliotekarie är tydlig och att det aldrig har varit något problem (Davidson - Bask, 2007). Här ser man att samarbete även kan leda fram till att ge eleverna tid att läsa. Vilket är viktigt och mer forskning som handlar om detta kommer jag nu att redogöra för.

4.4 Plats och tid att läsa

Aidan Chambers har under steget Att läsa i Läsandets cirkel, lagt in de olika variablerna (se figur 1) Tid, högläsning och tystläsning. Tid är avgörande för om läsning skall kunna ske över huvudtaget. I forskningslitteraturen framkommer det också att det är näst intill meningslöst att ha mängder av läsfrämjande metoder, om barnen sen inte får tiden att läsa de böcker som de har valt. I magisteruppsatsen *Bokprat - en undersökning av två mellanstadieklassers upplevelser av bokprat* där Anna Maria Malmin och Ann Söderholm undersöker vilken effekt bokprat har för att få mellanstadieelever till att läsa. I denna undersökning intervjuar författarna eleverna några veckor efter bokpratet, det visar sig då att enbart ett fåtal av eleverna hade börjat läsa i de böcker som de hade lånat vid bokprats tillfället. Författarna konstaterade då, att utan lästid är det bara de barn som har läsning som fritidsintresse som bokpratet får betydelse för (Malmin & Söderholm, 2000).

Studier visar på att det är avgörande för om ett bokprat skall leda till läsning att barnen garanteras lästid i skolan, och att det även finns tillräckligt med tid att välja en bok som de vill läsa (Rydsjö & Elf, 2007, s. 132). Chambers skriver att han menar att det finns fyra grundvillkor för att uppfylla en god läsmiljö. Lästid, högläsning, ett genomtänkt bokbestånd och lärarledda boksamtal kring de böcker som eleverna har läst. Lästid har en särställning, för vad är det för mening med ett varierat och stort bokbestånd om ingen läser? Eller att diskutera böcker som ingen har läst? Chambers menar att man till och med kan bedöma en skolas kvalitet utifrån hur mycket lästid eleverna får. (Chambers, 2011, s. 45).

Barnbibliotekarien och litteraturpedagogen Annika Edlund skriver om att väcka läslust hos barn kan vara livsviktigt, hon skriver också att de barn som har ett nyanserat språk och som fått med sig vanan att läsa hemifrån också lättare kommer att lyckas på andra områden. Det ser självklart olika ut när det gäller läsning. Hon menar att det är faktorer som vi inte kan ändra på men att skolan och biblioteket kan ge barnen är en bra tillgång på böcker och tid att läsa (Edlund, 2005). Aidan Chamber tar upp platsens betydelse han menar att om det i skolan finns speciella platser reserverade för läsning så är det mycket lättare för eleverna att koncentrera sig på boken. Speciella läsplatser visar på att skolan sätter stort värde på läsning, detta eftersom man inte reserverar en plats åt en enda aktivitet om inte aktiviteten är mycket betydelsefull, så genom att ha en läsplats visar skolan att läsning betraktas som någonting som är väldigt viktigt (Chambers, 2011, s. 28).

4.5 Läslust och egna val

Om eleverna skall vilja läsa är det viktigt att de känner läslust, en väg för att de ska kunna nå denna läslust är att de får göra sina egna val. Här under följer forskning som handlar om lusten och om det egna valet. Genom att eleven upplever det som att det finns krav på presentation i samband med läsning i skolan så har de svårare för att uppleva läslust. Barnen måste få använda sig av sin förmåga och sin vilja att få välja självständigt, barnens kunskap och kompetens måste respekteras (Sandin, 2011, s. 157ff). Flera undersökningar visar att bibliotekarier ser på sin roll som kravlös i förhållande till barnen, bibliotekarierna vill representera en lustbetonad läsning (Rydsjö & Elf, 2007, s. 131).

Limberg tar upp olika punkter som biblioteks- och informationsvetare tar fasta på från forskning. En av dessa punkter är betydelsen av att erbjuda barn möjlighet att välja sin egen läsning, det man blir tillsagd att läsa är sällan lika bra som det man själv har hittat. Limberg skriver att Donham hänvisar till en studie som visade att valfrihet var av yttersta vikt för att uppmuntra tioåringar till läsning. Flera studier har enligt Limberg betonat bibliotekariens roll som att den är att väcka läslust hos barnen och ett fokus på att väcka elevens lust att läsa betonas också ofta i olika undersökningar (Limberg, 2002, ss. 54-67).

Filosofie doktor och universitetslektorn Mats Dolatkah skriver om hur lässvaga barn hade fått inläsningar på kassetter/cd och hur dessa ljudupptagningar hade försetts med ett omslag som hade producerats genom att den tryckta bokens framsida hade

kopierats i svartvitt på en vanlig kopieringsmaskin, och kopiorna hade sedan fästs vid fodralets framsida. Läraren hade uttalat sig om hur tråkigt det kändes att inte kunna ge dessa lässvaga barn som verkligen skulle behövt uppmuntras roligare utformade medier. Mats skriver att vi inte vet hur barnen själv uppfattade denna situation men historien visar på hur viktigt det ändå kan vara med utseendet på det objekt som ska läsas. Ett omslag ska vara tilltalande, spännande, fräscht, urgammalt, vördnadsfullt eller lagom läskigt. Det ska helt enkelt säga en något och inte bara vara grått och trist. (Dolatkhah, 2010).

Att välja en bok att läsa, och att få välja denna bok själv är även det viktigt. Därför hävdar Chambers att det är väldigt viktigt att ge eleverna tid, inte bara lästid utan även tid att gå omkring och botanisera bland böcker. Genom att bläddra och ”känna” på böcker så kan eleven förhoppningsvis finna en bok som motsvarar deras behov och deras utveckling. Läslust är också något som lättare infinner sig när vi får följa vår egen insikt och sin egen smak (Chambers, 2011, s. 36).

Barbro Johansson som är docent i etnologi, och verksam vid Centrum för konsumtionsvetenskap vid Göteborgs universitet skriver om ett projekt som kallades för MVG projektet där MVG står för Metodutveckling Visioner Grunder. De bibliotekarier som deltog i projektet menade att det var viktigt att försöka se varje barn och att göra så att barnen kände sig välkomna till biblioteket, man skulle enligt bibliotekarierna även låta barnen få inflytande över biblioteket. Bibliotekarierna betonade enligt Barbro Johansson vikten av att finnas till hands och att lära känna besökarna så att man kunde hjälpa var och en att finna böcker som passade just det barnet. Barnbibliotekarier som deltog i projektet sade sig vilja skapa läslust och biblioteksglädje. Dessa bibliotekarier hade läsning som ett eget mål, det är: ”*en njutning och en glädje att läsa, att gå in i främmande miljöer, hitta berättelser att känna igen sig i eller få veta mer om något man är intresserad av*” (Johansson, 2010, s. 29). Barnbibliotekarien vill ge ungdomarna verktyg för att finna nya perspektiv men det är inte lärandet i sig som är huvudmålet för bibliotekarierna utan de framhåller enligt Johansson att det viktigaste värdet med läsning är upplevelsen här och nu, det är framförallt läsglädje det handlar om. Att prioritera det lustfyllda läsandet är helt enkelt en del av bibliotekariens identitet, liksom att lojaliteten ligger hos besökarna (Johansson, 2010, s. 34).

Sara Gagge skriver: ”*Att läsa är roligt, det är berikande, lärorikt osv. Men kanske det viktigaste ordet för lässtimulering ändå är **roligt**. Vi måste få läsovilliga elever att tycka att det faktiskt är roligt att läsa. För det man tycker är svårt, tråkigt eller enformigt väljer man helst bort*” (Gagge, 2005, s. 7). Vad lockar unga att läsa, vilka böcker är det då som väcker läslust? Enligt Birgitta Ahlén som är barnbibliotekskonsult är det böcker som berör, det kan vara tunna bilderböcker eller tjocka böcker med existentiella frågor, roliga böcker eller böcker om döden, men böckerna måste beröra den som läser (Ahlén, 2005, s. 82). Lusten att läsa kan väckas genom bokprat och ett bokprat skall förmedla läsglädje och läslust, och får gärna vara personligt, det handlar om att låta sin entusiasm över litteratur smitta av sig (Nyström, 2005, s. 10f).

5. Metod och material

I detta kapitel kommer jag att diskutera de metoder och det material jag har valt att använda mig av. Då jag är intresserad av att undersöka hur skolbibliotekarier arbetar med läsfrämjande och vad dessa bibliotekarier anser fungera i detta arbete har jag valt att använda mig av kvalitativa metoder. Kvantitativa metoder såsom enkäter hade också kunnat vara användbart men då jag är intresserad av hur bibliotekarierna arbetar så anser jag att jag kan nå en djupare förståelse genom ett kvalitativt angreppssätt, jag är mer intresserad av hur de uppfattar situationen än av hur ofta någonting förekommer (Trost, 2005, s. 14).

Jag har valt dels att utföra observationer, dels intervjuer. Att jag har valt dessa metoder är för att jag anser att dessa metoder är de bästa metoderna för att undersöka det området jag är intresserad av.

5.1 Observationer

Jag anser att jag genom en observation får en viktig inblick i hur de olika skolbibliotekarierna arbetar med läsfrämjande. Detta hade jag i och för sig kunnat e-posta de olika bibliotekarierna, och frågat hur de arbetar, men dels tror jag att jag hade fått ganska likartade svar, dels blir sällan ett e-post svar särskilt uttömmande. I och med att jag utför observationer får jag också inblick i hur arbetsplatsen ser ut rent fysiskt. Jag kan också tack vara observationen bilda mig en uppfattning om de indirekta läsfrämjande åtgärderna såsom skyltning och bokbestånd. I observationerna får jag en inblick i arbetssituationen och jag får rent konkret se hur bibliotekarierna arbetar med de direkta läsfrämjande åtgärderna. Eftersom jag dessutom valt att intervjua skolbibliotekarierna tror och hoppas jag att jag kan få en djupare förståelse för hur arbetet går till. De frågor som väcks under observationerna kan jag ställa i intervjun.

Observationerna går ut på att jag besöker de utvalda skolbiblioteken och ser hur skolbibliotekarien arbetar med lässtimulans, såsom sagoläsning, bokprat och de så kallade bokattackerna. Johan Alvehus som är lektor vid institutionen för service management och tjänstvetenskap vid Lunds universitet beskriver olika typer av observationer Jag har använt mig av det som han kallar för skuggning. Skuggning kännetecknas av att man följer en person i dennes arbete eller vardag under en begränsad tid. När en skuggning utförs integrerar man också med den skuggade och kan diskutera tolkningar av situationen, känslor och upplevelser i direkt anslutning till den specifika händelsen (Alvehus, 2013, s. 96).

Mina observationer kommer jag att följa upp med en intervju, där jag får tillfälle att ställa dels de frågor som har jag kan tänka mig dyker upp under besöken på biblioteket, dels de frågor som jag själv efter litteraturläsning av tidigare forskning har kommit att fundera över. En tumregel enligt Karin Widerberg är att om man har möjlighet att vistas i den kontext som den man observerar tillhör så är det en fördel att göra observationen före intervjun (Widerberg, 2002, s. 129).

5.2 Intervjuer

Då intervjuer ger tillgång till information som är i direkt relevans för uppsatsen har jag även valt att använda mig av intervjuer. Intervjuer ger en möjlighet att nå en djupare förståelse, detta eftersom man kan anpassa frågorna efter den intervjuade och dennes svar på tidigare frågor (Björklund & Paulsson, 2003, s. 70). Kvalitativa intervjuer hjälper forskaren att få en förståelse för ett fenomen, när man intervjuar får man reda på hur människorna som man intervjuar resonerar kring de frågor som undersökningen vill belysa (Widerberg, 2002, s. 65ff). Då jag är intresserad av vad skolbibliotekarierna anser vara viktigt för att främja läsning, och hur de arbetar för att främja läsning, anser jag att kvalitativa intervjuer tillsammans med observationer är de bäst lämpade metoderna. Då jag först kommer att utföra observationer kommer jag få en uppfattning om bibliotekariernas arbets sätt, och bibliotekarierna kommer förhoppningsvis ha ”lärt känna” mig på detta sätt hoppas och tror jag att intervjun kommer att underlättas och att både informanterna och jag kommer att känna trygghet i situationen. En stor fördel med att använda sig av intervjuer som metod är att det är en flexibel metod. Intervjuaren kan följa upp idéer, gå in på känslor och motiv på ett sätt som är omöjligt vid enkät användande (Bell, 2011, s. 158). Jag har valt att utföra semi -strukturerade intervjuer, vilket innebär att jag vid varje intervju tillfälle har med mig en intervjuguide (bilaga 2). Jag är inte fast bunden vid denna men har en hjälp i att kunna få med de teman som jag tycker det är viktigt att fråga om.

5.3 Etiska överväganden

Att jag har valt att ha uppföljande intervju efter observationen är inte bara bra för att öka min förståelse och ge mig svar på de frågor som har uppkommit. En uppföljning är också bra av etiska skäl, då den observerade får möjlighet att kommentera både den bild jag har fått, och den bild som den observerade tror att jag har fått. Om man gör observation för att iaktta, notera och registrerar den grupp som man sedan ska intervju ska man alltid informera i förväg . Detta för att uppfylla ett av de krav som vetenskapsrådet lagt fram vad gäller forskningsetiska principer, nämligen samtyckeskravet (Widerberg, 2002, s. 129). Då jag tog kontakt med mina tilltänkta informanter berättade jag vad det var jag var intresserad av att undersöka. På detta sätt uppfyllde jag informationskravet, som är ett av de krav som skall beaktas vid forskning. När jag sedan skulle intervju skolbibliotekarierna berättade jag för dem att deltagandet var frivilligt och att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst. Jag har också lovat mina informanter att de får vara anonyma i uppsatsen. Jag har därför tagit bort de delar som skulle kunna avslöja vilka mina informanter är. Jag har

vidtagit dessa olika åtgärder för att leva upp till de krav som vetenskapsrådets ställer. Kraven är för att följa de forskningsetiska principerna är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

5.4 Urval

Jag har valt att skriva om läsfrämjande åtgärder på skolbibliotek. Att jag valde just skolbibliotek och inte folkbibliotek beror bland annat på att jag tycker det är extra intressant att se hur bibliotekarier som kan anses ha dubbla uppdrag tacklar denna dubbelhet. Dels skall de verka inom skolans ramar och med skolans uppdrag om lärande, och med skolans nyttoaspekt, dels ska de även arbeta för att främja den så kallade ”nöjesläsningen”. Jag har valt att besöka lite olika skolor två av skolorna var f-9 skolor denna typ av skola anser jag är intressant att besöka för att dessa skolor utgör enligt min förförståelse stora utmaningarna för skolbibliotekarierna. Då läsfrämjande för sexåringar säkerligen skiljer sig markant från hur det ser ut för sextonåringar. En av de besökta skolorna var en f-6 skola där skolbibliotekarien hade halva sin tjänstgöringstid andra halvan tillbringade hon på en f-9 skola, intervjun med denna bibliotekarie handlar om årskurserna f-9 men jag har endast gjort observation på den arbetsplatsen som är på en f-6 skola Jag har även besökt ett integrerat folk och skolbibliotek detta för att se om denna sorts bibliotek skiljer sig markant från renodlade skolbibliotek. Då jag ville kunna göra både ett besök för min observation och kunna följa upp med en intervju vid senare tillfälle bestämde jag mig för att rikta in mig på skolor som det var möjligt att resa till på relativt kort tid. Nu blev det ändå så, att för att lyckas få ihop min tid och bibliotekariernas tid, att två av intervjuerna skedde vid observationstillfället (se även 5.5 tillvägagångssätt).

5.5 Tillvägagångssätt

Jag började med att titta på närliggande kommuners hemsidor för att hitta skolbibliotek som jag skulle kunna göra observationer och intervjuer på. Jag skickade sedan ut e-post med förfrågan om jag kunde komma på besök (se bilaga 1). Jag valde skolbibliotek där det fanns en del fakta om skolbiblioteket med på hemsidan, detta valt gjorde jag för att jag ville ha en viss förförståelse redan innan observationen. Jag har inte fått svar från alla jag e-postat. Från en bibliotekarie fick jag svar att hon var alldeles ny på skolbiblioteket och att hon precis börjat arbeta med de läsfrämjande delarna, hon tyckte det var bättre att besöka någon annan. En annan bibliotekarie skulle precis vara ledig en längre tid, men tillslut fick jag tag på mina fyra informanter. På vissa av skolorna blev besöket tvådelade, dels fick jag vara med på bokprat för de yngre barnen, dels var jag även med på bokattacker som utförs från åk 4 och upp. Jag har under besöken följt efter skolbibliotekarien och sett på hur denna arbetar. Jag har även observerade omgivning och vilka medier som fanns fysiskt tillgängligt i skolbiblioteket, jag har försökt att inte ta för mycket plats och har varit medveten om och i största möjliga mån försökt undvika det som Johan Alvehus i boken i *Skriva uppsats med kvalitativ metod* kallar för observatörseffekten som består i att observatören på ett eller annat sätt påverkar det som sker och därmed kan göra observationen mindre representativ (Alvehus, 2013, s. 93). Jag har inte heller märkt

att eleverna har reagerat på min närvaro och ingen elev har undrat vad jag gör hos dem. Jag har under mina observationer antecknat och även till viss del fotograferat för att ge hjärnan minnesbilder av observationerna.

Två av skolbibliotekarierna intervjuade jag någon vecka efter observationen och två intervjuade jag i direkt anslutning till observationen. Att vänta någon vecka hade fördelen att jag hann gå igenom observationsanteckningarna och på detta sätt finna om det var något särskilt jag undrade över. Fördelen med att utföra intervjuerna i direkt anslutning var att observationen var färsk och att jag då kunde ställa frågor direkt. När jag senare gått genom materialet har jag inte märkt någon skillnad på om jag intervjuat direkt eller efter någon vecka. Vid intervjuerna hade jag med mig min intervjuguide. Intervjuguiden var till hjälp för att komma ihåg att ställa vissa nödvändiga frågor, men jag lät bibliotekarierna prata relativt fritt. Före varje intervju talade jag om att jag tänkte hålla informanternas identitet anonym i uppsatsen (se även 5.3 etiska övervägande). När intervjun var utförd tillfrågades informanten om denne ville ha en utskrift av intervju materialet. En av informanterna ville och fick också detta. Jan Trost diskuterar i boken *Kvalitativa intervjuer* om man ska låta den intervjuade läsa utskrift av materialet eller inte (Trost, 2005, s. 92f). Jag tyckte dock att det kändes bäst att erbjuda möjligheten att få läsa utskriften. När sen informanten dessutom inte hade något större att invända, fick jag belägg för att jag hade uppfattat och tolkat informanten på ett korrekt vis.

5.6 Svagheter i materialet

Då samtliga av mina informanter är kvinnor kan detta säkerligen påverka hur de besvarar mina frågor. Dock är det också vad jag har märkt att det oftast är kvinnor som utbildar sig till bibliotekarier. När jag har letat igenom grundskolornas information om deras skolbibliotek har jag också märkt att övervägande delen som arbetar på skolbibliotek är kvinnor. Därför kan speglar urvalet också verkligheten. Samtliga av mina informanter är också examinerade bibliotekarier. Kanske hade lärarebibliotekarier svarat annorlunda?

Det finns även alltid en risk att man som observatör påverkar omgivningen (Alvehus, 2013, s. 93). Då jag har varit medveten om att jag kan påverka min omgivning har jag varit noga med att skriva ut när jag tror att detta kan ha skett. Detta för att medvetande göra läsaren om att det finns ett problem men att jag är medveten om detta problem.

6. Empiri och analys observationer

Jag kommer fortlöpande i texten att analysera mitt material, jag kommer att beskriva varje observation kortfattat för att sedan efter varje observation följa upp med en sammanfattning utifrån Läsandets cirkel. När alla observationerna är beskrivna presenteras en sammanfattande analys utifrån samma rubriker som jag har använt mig av i litteraturgenomgången. Jag har valt att kalla skolbiblioteken för 1,2,3,4,5 och skolbibliotekarierna för A,B,C,D skolbibliotekarie B är bibliotekarie på skolbibliotek 2 och 3.

6.1 Observation skolbibliotek 1

Detta skolbibliotek ligger på en f-9 skola. Skolan har lite mer än 700 elever, många av eleverna har föräldrar med akademiskexamen. Detta framgår av skolans hemsida och skolbibliotekarie A berättar också för mig att eleverna kommer från läsvana familjer

På dörren in till skolbiblioteket finns det en skylt på den står det ”Stör ej läsande barn!” Skolbiblioteket består huvudsakligen av två avdelningar, en del med bord stolar och faktaböcker och en del med skönlitteratur, seriealbum, fotbollstidningar och tidskrifter såsom kamratposten. Här finns också draperier som när de dras för bildar en sagogrotta.

Jag får vid min skuggning av A vara med om olika direkta läsfrämjande åtgärder, sagoläsning för en förskoleklass och två bokattacker. Under sagoläsningen lägger jag märke till att A gör i ordning så det blir en mysig plats för läsning då hon skärmar av platsen genom att dra för draperierna. I ”grottan” som bildas har hon en läsfåtölj och en läslampa. Hon slår sig ner i fåtöljen och låter barnen välja mellan två olika bilderböcker. När de har valt bok, läser hon högt och med inlevelse ur boken, som hon håller så att barnen kan se bilderna. En annan sak jag lägger märke till är att lärarna är med barnen och sitter och lyssnar med koncentration på boken som läses. Barnen lyssnar också med intresse på sagan, någon säger något men då svarar A kort och återvänder snabbt till boken igen utan större avbrott.

När barnen och lärarna har lyssnat färdigt skall de barn som för tillfället inte har några böcker låna välja och låna böcker. De barn som har böcker slår sig ner och läser i fotbollstidningar och bilderböcker under tiden som deras klasskamrater väljer böcker. A har för en stund fullt upp med att låna ut, men när det lugnar ner sig går hon ut och hjälper de barn som inte har hittat böcker än. De letar både bland facklitteratur och bland skönlitteratur. När alla barn har lånat samlar läraren ihop eleverna och de går tillbaka till sitt klassrum.

A visar mig böckerna som hon skall prata om på bokattackerna, jag får även se de lappar som hon skriver till varje bokattack, på lappen finns bild på boken, titel författarnamn och en kort sammanfattning av boken.

Vi går iväg till den första bokattacken som skall ske hos en fyra. A går in och ställer sig vid katedern och presenterar boken, berättar lite om handlingen och läser sedan ett stycke ur boken. Eleverna lyssnar utan att avbryta och även läraren sitter med och lyssnar. Hela bokattacken tar ungefär fem minuter och vi går vidare till nästa klass som skall bokattäckas. Nu är vi hos en femma A presenterar boken, som inte är samma som i fyran utan en annan, även här läser hon ett stycke från boken, tackar för sig och vi går tillbaka till biblioteket.

6.1.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 1

Att välja Omfattar bokbestånd, tillgång och åtkomlighet, alla dessa delar såg jag vid min observation på skolbibliotek . Skolbiblioteket hade ett bokbestånd som med råge passerade det som KB har som riktlinjer för minimum nivå, se även bakgrundsdelen kapitel 3. Tillgång är enligt Chambers vad som finns och åtkomlighet att det som finns också är lätt att komma åt. På Skolbibliotek 1 är det öppet hela dagen förutom de gånger det är sagsund. Alltså har eleverna på denna skola stor tillgång och åtkomst till bokbeståndet. Skyltning ingår också i Att välja och A intygar att det som skyltas också ofta lånas ut (se mer intervju om vad som skyltas och på vilket sett det skyltas och tillgängliggörs böcker). Presentation var under min observation dels hur böckerna var uppställda i biblioteket, dels den lapp som A gör i ordning inför de korta bokpratet, där boktitel, författarnamn kort innehåll och bild på omslaget finns med. Just bokomslagen och att dessa måste väcka intresse tar bibliotekarien upp.

Att läsa innefattar tid, plats, högläsning och tystläsning. Under mitt besök var jag med om Att läsa på det sättet att A läste högt för eleverna, inte bara vid sagostunden utan också vi de korta bokprat som hon utförde. Att läsa upplevde jag också i att det fanns plats i biblioteket som inbjöd till läsning, och tiden fanns med i och med att barnen på schemalagd skoltid får höra saga eller en bit av en bok. Mer om detta i intervjun.

Reaktion och respons som enligt Chambers innehåller Organiserade boksamtal och vardagssamtal om böcker var den del från Läsandets cirkel som jag under detta besök upplevde minst av. Det utspelades i och för sig ett kort samtal innan det ena bokpratet men annars var det inte så mycket reaktion och respons just vid det här tillfället. I intervjun kommer det dock fram en del om detta.

Centralt i Aidan Chambers Läsandets cirkel befinner sig vuxenstödet.

Vuxenstöd Kändes också centralt under mitt besök då jag ju faktiskt var på besök för att observera vuxenstödet som bibliotekarien utgör. Under observationen märkte jag av detta vuxenstöd genom att det är bibliotekarien som till stor del gör alla de andra bitarna möjliga, det är bibliotekarien som står för inköp och skyltning, det är bibliotekarien som i det här fallet läser för barnen och det är även bibliotekarien som pratar med eleverna om böckerna. Dock är vuxenstödet i stort behov av stöttning och hjälp från övrig personal. Skolbibliotekarie A uttrycker både under observationen och vid intervjun att hon tycker att det är viktigt att även lärarna är läsande förebilder. Det är viktigt att lärarna visar att litteratur är något som är roligt och viktigt och värt att ägna tid åt. ABSOLUT inte visa sig ointresserade vid bokprat eller att stå inför eleverna och säga att de aldrig läser.

6.2 Observation skolbibliotek 2

Det här biblioteket är ett av två bibliotek som tillhör samma skola, På skolans hemsida kan man läsa att det i området bor många familjer med god utbildning och att den så kallade socioekonomiska grunden är god. Ca 25 procent av skolans elever har invandrabakgrund, ofta i andra eller tredje generation. Skolbibliotek 2 är främst till för högstadieläverna. Utanför biblioteket finns det ett vitrinskåp innehållandes skyltade böcker. Böckerna som skyltas här är ofta temabaserade och vid mitt besök är det böcker med slöjdtema som skyltas. Precis innanför dörren finns en boksnummera som har en skylt där det står "Böcker vi pratar om" här står böcker som har varit med i bokattacker, bokjury böcker och på andra sätt aktuella böcker för skolan just nu. Det finns förutom det stora biblioteksrummet som rymmer skönlitteratur och faktaböcker. Två andra rum plus en övervåningshylla. I det ena av de två rummen finns hyllor med dels engelska lexikon och grammatikböcker. Dels skönlitteratur på engelska. Har relativt mycket skönlitteratur på engelska, finns även en del skönlitterära böcker på de andra skolspråken, spanska, franska och tyska. I det andra lite större rummet finns en soffa som passar perfekt in i fönsterpartiet längs in i rummet. Längs med hyllan som är placerad bakom soffan står de böcker som för tillfället passar in i det tema som det arbetas med på skolan. Just vid mitt besök arbetar sjuorna med krig, flykt och överlevnad. I detta rum finns även en hylla med böcker framtagna för detta tema. I rummet finns också bord och stolar och svensk böcker såsom grammatik, skrivregler och ordböcker.

Jag följer med B till en sjuar där hon idag ska temabokprata kring det aktuella temat på en SO lektion. Hon kopplar in sin surfplatta mot projektorn och visar bild på böckerna som hon pratar om. När hon har talat färdigt om böckerna går klassen med till biblioteket för att låna varsin bok, då de redan har läst en bok på temat är de inte super entusiastiska men de väljer till slut varsin bok. En pojke med rötter i ett annat land än Sverige frågar B lite mer om ena boken hon tipsade om, det visar sig att den är från det landet han har rötter i. Han lånar alla tre böckerna i den serien. När ungdomarna har lånat, berättar B att man inte ska ta det personligt om de halvliggert i bänkarna när man pratar, för det mesta lyssnar de ändå. Men hon tycker också att det blir lite mastigt att presentera flera böcker på en gång, ungdomarna slutar koncentrera sig efter ett tag, därför har även denna skola infört bokattacker.

6.2.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 2

Att välja märks under denna observation på det sätt att eleverna får böcker med bild på omslag presenterade för sig. Även skyltningen är en del i att välja och här är exempelvis aktuella böcker skyltade nära ingången. De böcker som tar upp det tema som eleverna arbetar med finns uppställda i ett särskilt rum, på detta sätt blir de tillgängliga och lätta att hitta efter bokpratet. Bokpratet i sig är också en del i att få böcker presenterade.

Att läsa Märks inte under just denna observation, mer än på det sättet att eleverna redan har läst en bok på temat och därför inte är supersugna på att läsa en till.

Reaktion och respons Finns vid det här bokpratet såtillvida att några elever har sett filmen som bygger på en av böckerna som presenteras, B och eleven diskuterar då handlingen lite. Mer om reaktion och respons kommer att tas upp i intervjun med B.

Vuxenstöd Även här är det vuxenstödet det vill säga bibliotekarien som gör alla de andra bitarna möjliga. Är bibliotekarien som presenterar böckerna vid bokpratet, det är bibliotekarien som skyltat och det är bibliotekarien som tagit fram temaböckerna. Det är även bibliotekarien som hjälper barnen att välja ut en bok att läsa.

6.3 Observation skolbibliotek 3

B är skolbibliotekarie även på detta bibliotek, biblioteket tillhör samma skola som skolbibliotek 2. Detta bibliotek riktar sig främst till låg och mellanstadieeleverna. Till detta bibliotek hör även ett sagorum som ligger i samma korridor som biblioteket.

Detta bibliotek består av ett rum, i rummet finns bokhyllor med facklitteratur, bilderböcker och hcf och hcg böcker. Innan har det bara funnits höga hyllor men då biblioteket nyinreddes för några veckor sedan efter en vattenläcka beställdes även låga hyllor så att även de yngre eleverna skall kunna nå upp och därmed själv plocka ner de böcker som de vill läsa. Idag ska B ha sagostund för en förskoleklass, tyvärr är inte sagorummet färdiginrett, därför får sagosunden äga rum i vanliga biblioteket. Eleverna kommer in i biblioteket och slår sig ner i soffan och på mattan som ligger framför soffan. B tar fram en bok då den här skolan arbetar med något som heter ”en läsande klass” påminner B barnen om vilken figur det är de jobbar med. Klassen jobbar med spågumman och det innebär att de ska leta efter ledtrådar i boken om vad som kan hända sen. B läser och eleverna lyssnar och kommer med små inlägg. När boken är färdig läst får eleverna leta efter böcker som de skall få låna, de går runt på egen hand och letar flera sätter sig med sina böcker i soffan och läser i böckerna tillsammans. Läraren som just idag inte har varit med eleverna kommer nu till biblioteket och eleverna börjar låna böcker. De lånar både bilderböcker, facklitteratur, hcf och hcg böcker. De verkar på egen hand hitta det dem söker, när böckerna är lånade samlar läraren ihop eleverna och de går tillbaka.

Precis när jag och B är på väg att gå och det är dags för Bs lunch kommer det in två elever i biblioteket. B frågar om de klarar sig själv men märker att den ene eleven inte vet vad den vill ha. Hon tar sig då tid att hjälpa honom med att hitta en bok. Till slut hittas det en bok som passar och vi går därifrån.

6.3.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 3

Att välja Under denna del av besöket finns att välja med på det sätt att eleverna får gå runt och titta i hyllorna, hyllorna som har dröjt är låga hyllor som beställdes just för att de yngre barnen själv skall kunna nå upp och se vad hyllorna innehåller och själv skall kunna ta ner böcker som intresserar dem. Eleverna väljer också böcker som de bläddrar i och de väljer böcker som de skall låna med sig.

Att läsa Högläsning är en del av läsning, och B läser för barnen. Barnen sitter också själv och läser i böckerna.

Reaktion och respons Barnen diskuterar högläsningens boken med B. De sitter också och läser tillsammans efter sagostunden, pekar och visar varandra bilderna, de vill berätta för de andra barnen vad de har ”läst”. Detta är den enda observation jag utförde där jag tydligt såg exempel på reaktion och respons, dock tar samtliga informanter upp lite om detta i intervjuerna.

Vuxenstöd är det som gör alla andra bitarna möjliga, bibliotekarien som läser högt, packar upp böckerna, hjälper till att välja. När det kommer två elever som vill låna böcker efter det att B egentligen tänkt sig att gå iväg på lunch så tar hon sig också tid och hjälper den eleven som inte själv vet vad den vill ha att välja en bok.

6.4 Observation skolbibliotek 4

Det här biblioteket ligger på en skola som är beläggen i ett område som har hög arbetslöshet. Området har tidigare haft dåligt rykte och är okänt, men presenteras numera i alla fall av bostadsbolagen, som en mysig och trygg plats. Stor andel av eleverna kommer från tvåspråkiga familjer. Skolan är en f-6 skola med cirka 300 elever. Skolbibliotekarie C är även bibliotekarie på en f-9 skola som ligger i närheten. Intervjun med henne kommer därför även att handla om äldre elever.

Biblioteket ligger centralt placerat på skolan, med stora glaspartier ut mot korridoren detta gör att jag tydligt ser att här finns ett bibliotek. I biblioteket finns det flera hyllor med facklitteratur, här finns också pjäser, sagoböcker, hcf och hcg böcker. Det finns även böcker på andra språk än svenska, det finns böcker på cirka 10-15 andra språk.

När jag kommer in i biblioteket är C i full gång med att hjälpa några elever att välja böcker. Dessa elever går efter en stund och en ny klass kommer för att lämna tillbaka och låna böcker. Klassens lärare sätter sig bakom lånedisken och lämnar tillbaka böckerna och lånar ut nya till de elever som snabbt har hittat något att låna. C kan på det här sättet ägna sin fulla uppmärksamhet åt att hjälpa eleverna att välja böcker. Efter ett tag börjar eleverna springa runt lite och prata lite högt. Läraren hyschar då flera gånger på eleverna och säger till dem att de stör. Jag blir här påmind om det som Alvehus kallar för observatörseffekten (Alvehus, 2013, s. 93). Jag vet dock inte om läraren alltid brukar säga till eleverna mycket eller om det är för att jag är närvarande som hon vill ha lite extra ordning på sina elever. Eleverna och bibliotekarien verkar vad jag märker inte påverkas av min närvaro. Eleverna lånar både facklitteratur och skönlitteratur. C hjälper de elever som inte hittar något de vill läsa, hon frågar lite om vad de gillar och letar tillsammans med barnen på hyllorna. Ibland stoppar läraren eleverna från att låna vissa böcker, med hänvisning att boken är för lätt eller för svår. C förklarar senare för mig att eftersom elevernas föräldrar sällan har svenska som sitt modersmål kan de inte hjälpa barnen vidare i läsningen om boken skulle vara för svår, är boken däremot för lätt utvecklas inte läsningen. Till sist har alla elever hittat minst en bok de vill låna och de går tillbaka till sitt klassrum.

6.4.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 4

Att välja Skyltningen är även här gjord för att visa vilka böcker det finns tillgängliga i biblioteket. Böcker som passar olika åldersgrupper står för sig. Även här en del skyltat med framsidan utåt för att eleverna skall kunna se boken ordentligt. Under den här observationen är att välja det som står i fokus. Eleverna är i biblioteket för att lämna tillbaka och för att låna nytt. C finns hela tiden med barnen och hjälper till att hitta böcker som barnen vill ha.

Att läsa Jag får under den här observationen inte vara med om någon högläsning, dock sätter sig några av barnen och läser i böckerna de har valt.

Reaktion och respons Även vid denna observation det som var svårast att hitta. Lite reaktion och respons finns när eleverna skall hitta bok att låna och de berättar vad de har läst och vad de då tyckte var bra med den boken, ofta vill eleverna ha liknade bok. **Vuxenstöd** är även här den som gör alla bitar möjliga. Skyltning och inredning bokinköp alla dessa bitar är det bibliotekarien som står för. C är också vuxenstöd i att hon hela tiden finns med barnen på golvet och hjälper till att hitta passande böcker. Vid denna observation ser jag också exempel på samarbete då läraren och bibliotekarien tillsammans hjälps åt med utlåningen. Lärarens närvaro gör det möjligt för C att ägna tid åt att hjälpa eleverna med att välja böcker. Detta är också ett exempel på där devisen ”Läraren har kunskap om eleven, bibliotekarien om litteraturen” används.

6.5 Observation skolbibliotek 5

Då jag i sista stund bestämde mig för att även ha med ett skolbibliotek som är integrerat med ett folkbibliotek, var tiden tyvärr knapp och jag lyckades därför inte boka in tid för en observation på detta bibliotek. Utan genomförde endast en intervju med skolbibliotekarie D. Jag har dock ändå valt att ha med en liten observation av biblioteket men blir inte en skuggning som det var på de andra biblioteken. Det här skolbiblioteket ligger på en 6-9 skola i ett område som klassas som miljonprogramsområde dock med en del nyare radhus. Här går cirka 400 elever.

Skolbiblioteket ligger i ett eget rum i stadsdelsbiblioteket, alla låntagare får gå in här och eleverna på skolan får låna från och befinna sig i hela biblioteket, men detta rum är mest anpassat till eleverna. Under min observation är det också enbart i det här rummet som jag ser ungdomar i. Här inne finns det facklitteratur, cd skivor, seriealbum och Hc u och hcg böcker. Här finns också ett sort arbetsbord med stolar och några fåtöljer. Vid mitt besök är några elever i biblioteket och letar efter böcker. Vad jag kan se är eleverna vana vid att röra sig i biblioteket och de tipsar varandra om i vilken ordning böcker kommer i en bokserie. En elev berättar för sina kamrater att hon har en av böckerna som står i biblioteket där hemma.

6.5.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel 5

Att välja Skyltningen, för tillfället finns här nästan för mycket böcker, D säger att snart är det sommarlov så då blir det gallring. En del böcker med framsidorna utåt, för att locka till lån. Ett stort bokbestånd i och med att eleverna även har tillgång till folkbiblioteket. Här är långa öppettider och eleverna kan komma och låna hela dagen alltså har de stor tillgång och åtkomst till böckerna.

Att läsa Jag märker av att läsa på det sätt att elever berättar i vilken ordning en vis bokserie kommer, en elev har precis köpt en bok som hon har börjat läsa i denna bok ser hon och nu i biblioteket och kommenterar detta för sina kompisar.

Reaktion och respons Eleverna pratar lite med varandra som till exempel i fallet med att en elev talar om för en annan vilka delar som kommer i vilken ordning.

Vuxenstöd Även fast vuxenstödet vid denna observation inte är på plats samtidigt som eleverna, är det vuxenstödet som har gjort alla bitarna möjliga, med bland annat skyltning och inköp, så även om jag vid detta tillfälle inte observerar vuxenstödet ser jag att det finns.

6.6 Sammanfattande analys av observationer

Här nedan kommer jag att redogöra för vad jag under mina observationer kommit fram till. Jag har valt att använda samma struktur som i min litteraturgenomgång då jag under arbetet med uppsatsen märkt att de teman som jag använde mig av i litteraturgenomgången, är teman som återkommer vid mina observationer.

6.6.1 Läsfrämjande

Under mina observationer på skolbiblioteken är jag med om flera olika typer av läsfrämjande. Redan i dörren på skolbibliotek 1 möts jag av en skylt som med sitt budskap talar om för mig att läsning är viktigt och att det är viktigt att låta barn få läsa utan att bli störda i boken *Boken om läslust* som är en handbok i att väcka barns läslust som vänder sig mycket till föräldrar står det att stör inte barnet om det läser, utan att man ska låta barn få läsa ifred (Nasiell, 2007, s. 23).

Även Chambers har, som jag har redogjort för i teorikapitlet, beskrivit hur viktigt det är med tid att läsa och plats att läsa på (Chambers, 2011). Denna skylt är enligt mig det som (Rydsjö & Elf, 2007) beskriver som en indirekt läsfrämjande åtgärd. Andra indirekta läsfrämjande åtgärder är skyltningen och möbleringen. I skolbibliotek 1 har A gjort en sagoläsningssplats, denna plats är av en indirekt läsfrämjande karaktär men användningen av den är av direkt läsfrämjande slag. A berättar också att genom att ha en särskild plats där sagoläsningen sker vet eleverna vad som gäller och de sitter tysta och lyssnar. På skolbibliotek 3 finns det ett rum som är vikt åt högläsning och sagoberättande. Att ha en helt egen plats för läsning är av stor betydelse då det visar på att man anser att läsning är någonting som är viktigt (Chambers, 2011). Läsfrämjandet på skolbiblioteken märks också i att samtliga har skyltat bland annat aktuella böcker. Skyltningen är en indirekt läsfrämjande åtgärd som kan ha stor betydelse beroende på hur den utförs (Chambers, 2011). Skyltningen ingår under Att välja i Läsandets cirkel. Samtliga av de undersökta biblioteken har också skyltat böckerna med framsidorna utåt. Det är en fördel om framsidor på böcker syns då omslagen lockar till läsning (Gagge, 2005, s. 10). I en intervju undersökning med ca ett 40 tal ungdomar mellan 13-24 år framgår det att ungdomarna bland annat av bibliotek önskade sig böcker uppställda efter ett enklare system och att framsidan av böckerna skall vara synlig (Rydsjö, 1994, s. 123).

I masteruppsatsen *Den livsviktiga läsningen - En uppsats om litteracitet och bibliotekariers läsfrämjande arbete för barn och unga* har författarna intervjuat bibliotekarier om deras syn på litteracitet. Samtliga av deras informanter tog upp referensintervjun som en viktig del i arbetet med läsfrämjande, och alla talade om den som en av de viktigaste metoderna. (Lampis Mörck & Halin, 2014 s. 46). Denna metod upplevde jag främst på skolbibliotek 4, men i intervjuerna kommer mina informanter tala mer om detta.

6.6.2 Vikten av samarbete/vuxenstödet

Aidan Chambers tar i sin Läsandets cirkel upp att den vuxne skall finnas i mitten av cirkel för att kunna leda och ge stöd åt barnet i barnets läsutveckling. Jag har valt att se samarbete och vuxenstödet som nära länkade. Detta för att jag anser att även vuxenstödet behöver stöd i sitt arbete, och för att samarbete kan leda fram till ett bättre vuxenstöd. I min litteraturgenomgång tar jag också upp flera författare som anser att det är av yttersta vikt att det finns fungerande samarbete (Hell, 2011; Gagge,

2005). Under observationen på skolbibliotek 1 kan det vid en första anblick verka som att det inte sker något samarbete. Jag menar dock att lärarnas uppträdande under sagostunden är exempel på samarbete. Lärarna är med barnen och de visar intresse för sagostunden. På detta sätt bidrar de till att visa att litteratur och läsning är viktigt. Intervjun med A kommer också att visa på hur viktigt hon anser att det är att lärarna på skolan stöttar henne i hennes arbete med läsfrämjande, och i hennes arbete med att vara ett vuxenstöd i barnens vandring i Läsandets cirkel. Även under bokattackerna, främst den ena märker man av detta samarbete då läraren till fyran skämtar lite med A och sen sitter med och lyssnar intresserat på attacken. A berättar för mig att det finns lärare som inte lyssnar utan istället tänker passa på att gå iväg under bokattacken eller tar upp mobil och börjar hålla på. A säger då ifrån, mer om detta kommer under intervjun med. Läraren måste visa att den tycker att det är viktigt med böcker och läsning. Birgitta Ahlén skriver att samarbete även handlar om att visa respekt för varandras kompetens och kunskap, det är enligt henne oacceptabelt att lärare sitter och rättar eller går ut under bokprat och hon ställer sig frågan hur man då ska kunna arbeta lässtimulerande tillsammans (Ahlén, 2005, ss. 93-94).

På skolbibliotek 2 och 3 som tillhör samma skola och som skolbibliotekarie B arbetar på är samarbete vanligt. Under observationen märkte jag av samarbete på det sättet att B var inbjuden till en klass för att presentera böcker på en SO lektion. Detta visar att läraren och B samarbetar. Läraren vill ha hjälp att hitta skönlitteratur som passar till det tema eleverna arbetar med. B säger också i intervjun att hon arbetar på en skola där föregångaren har sålt in till lärarna vad ett skolbibliotek kan hjälpa till med. B har fått på detta sätt ofta samarbete med lärarna, mer om detta i intervjun. På skolbibliotek 4 samarbetar som jag ser under min observation läraren och bibliotekarien på det sättet att läraren sätter sig bakom lånedisken och utför själv utlåningen, på detta sätt frigörs tid för C så att hon kan hjälpa eleverna, detta är enligt mig ett tydligt exempel på läraren har kunskap om eleverna och bibliotekarien om litteraturen, då läraren ibland lägger sig i det eleven lånar för att det antingen är för lätt eller för svårt. Detta är också ett exempel på hur samarbete kan leda fram till ett bättre vuxenstöd, ett vuxenstöd som har tid att utföra referensintervju och på det sättet hjälpa eleverna att välja böcker. Då jag inte gjorde någon riktig observation på skolbibliotek 5 kan jag inte säga något om samarbete med utgång från observationen dock tar D upp en hel del om detta i intervjun.

6.6.3 Plats och tid att läsa

Att det finns en särskild plats avsedd för läsning är viktigt ur lite olika aspekter. Dels är det av vikt för att visa att vi ser läsning som så viktigt att vi till och med har en egen plats för att utföra det på. Dels är det också viktigt för att underlätta för elevernas koncentration, det blir en del i en god läsmiljö. I skolbibliotek 1 finns det dels soffor, dels en sagogrotta och en fåtölj för sagoläsaren att sitta i. Soffor eller fåtöljer att sitta och läsa i finns det på samtliga bibliotek. På det ena biblioteket, skolbibliotek 3, finns det dessutom ett helt eget rum för sagoläsning. Det är som litteraturgenomgången och teorin visar av största vikt att det även finns tid att läsa, finns inte tiden så är läsfrämjandet så gott som bortkastat (Malmin & Söderholm, 2000). Under min observation fick jag vara med om tid att läsa på det sättet att A och B högläste för sina yngre elever, A läste även ett stycke på bokattackerna som vid mitt besök ägde rum i mellanstadieklasser. Högläsningen räknas in som Att "läsa" i Chambers Läsandets Cirkel. Även Kerstin Rimsten - Nilsson skriver om högläsning

och menar att om elever får höra högläsning under tiden som de håller på att lära sig läsa, får de känna på vad det är de kan komma åt på egen hand när de lärt sig läsa ordentligt (Rimsten-Nilsson, 1981, s. 43). Samtliga av de undersökta skolbiblioteken har särskilda platser att läsa på, dock finns det inget bibliotek som har en plats som är avsedd enbart för egen fri läsning.

6.6.4 Läslust och egna val

Läsfrämjande vill väcka läslust, och det är det som läsfrämjande i första hand syftar till väcks läslusten så läser förhoppningsvis eleverna, i alla fall om de har plats och tid att läsa. Jag kan inte med säkerhet säga om elevernas läslust väcktes under mina observationer, då jag inte har frågat eleverna. Det jag kan säga är att vad jag såg så väcktes läslusten. Hos de yngre eleverna som hade upplevt sagostunder var läslusten vad jag kunde märka, påtaglig i alla fall var lusten att själv få botanisera bland böckerna och att få göra egna val tydlig. Barnen lånade glatt ifrån alla olika kategorier av böcker. Det finns flera undersökningar som pekar på att det är viktigt att barn och unga får välja sin egen läsning (Rydsjö & Elf, 2007; Nasiell 2007). Hos de elever som jag var med på temabokprat hos var lusten att läsa och att välja lite mindre påtaglig. Eleverna valde till slut böcker men knappast med samma entusiasm som förskoleklasserna utstrålade. På skolbibliotek nr 4 förekommer vid min observation, det läsfrämjande arbete på det sätt att bibliotekarien utför referenssamtal men förövrigt inget extra lockande såsom exempelvis bokprat kan vara, dock märker jag av elevernas läslust på det sättet att de gärna vill låna böcker. Även på skolbibliotek 5 där jag inte utförde någon observation i egentlig mening så är där elever i biblioteket och letar efter och lånar böcker. Allt tyder på att läslust existerar hos eleverna, åtminstone mer eller mindre. Under intervjuerna kommer det att framgå att bibliotekarierna känner att de lyckas väcka läslust, men att det finns elever som inte vill läsa och att bibliotekarierna då försöker hjälpa till att hitta passande böcker. Det känns enligt mig som att bibliotekarierna är övertygade om att alla kan vilja läsa det gäller bara att hitta rätt bok.

7 Empiri och analys intervjuer

Jag kommer fortlöpande i texten att analysera mitt material från intervjuerna. Jag kommer att beskriva varje intervju för sig. I slutet av varje intervju kommer jag att göra en sammanfattning utifrån Läsandets cirkel. När alla intervjuerna är presenterade kommer jag att göra en sammanfattande analys utifrån de rubriker jag använder mig av i litteraturgenomgången. Jag har som jag även skrivit i kapitel 6 valt att kalla skolbiblioteken för 1,2,3,4 och 5. Skolbibliotekarierna kallar jag för A,B,C och D, B är bibliotekarie på bibliotek 2 och 3.

7.1 Intervju med bibliotekarie A

Bibliotekarie A har studerat konstvetenskap innan hon började studera på biblioteks- och informationsvetenskap vid lunds universitet. Har i princip arbetat som skolbibliotekarie på den skolan hon är nu sedan januari 2003 . När vi pratar om vad som är det som är roligast med läsfrämjandet svarar A att: bokattackerna är bland det roligaste, och att det blir extra roligt när man det känns att man har prickat rätt. Hon märker att hon har prickat rätt bland annat när en elev som inte brukar vilja läsa kommer tillbaka och berättar att boken som A har tipsat om och som de har läst var bra. ”*Roligt när man hittar rätt bok till rätt person*”. A tror verkligen att bokattackerna är en bra metod eftersom, de återkommer, de är korta snabba och eleverna hinner inte tröttna. Eleverna trivs också med bokattackerna och A berättar att eleverna är glada när hon kommer, även killar i nian tycker det är roligt, en elev sagt att det är det bästa på hela veckan. A berättar att:

Det är en ständig kontakt ingen kan undgå att det finns ett bibliotek på skolan och en bibliotekarie som gillar böcker. Det blir en symbolhandling något vi på skolan lägger tid på varje vecka, visar att böcker är roligt, det är den bild jag vill att de ska ha med sig. Böcker verkar ju kul.

Märker tydligt att det har effekt syns på reservationshyllan, är nästan bara bokattacks böcker som är reserverade. ”*Märker att eleverna läser de kommer tillbaka berättar vad de har läst vi har informella boksamtal*” Hon märker också att det fungerar då dessa titlar blir utlånade direkt och de böckerna som har bokattackats är de som ofta blir reserverade. Loertscher skriver om att man ska ”utsätta” eleverna för en flod av böcker (Loertscher, 1988, s. 173), och A kommer och bokattackar eleverna varje vecka, på det sättet får eleverna ständigt tips om litteratur och det blir en del av vardagen. Då A dessutom läser ett stycke för eleverna blir det även en del av Att läsa i Läsandets cirkel. Chambers talar om att högläsning är en viktig del av läsningen. Även om eleverna som A bokattackar inte får höra en hel berättelse, anser jag att högläsningen hjälper till att locka till läsning, och att den blir en del av steget Att läsa

i Läsandets cirkel. Även i magisteruppsatsen *Bokprat – en undersökning av två mellanstadielklassers uppfattningar om bokprat* framgår det att barnen föredrar om bibliotekarien läser ett stycke ur boken de bokpratar om (Malmin & Söderholm, 2000).

När jag undrar om det finns elever som inte vill läsa berättar A att visst finns det vissa elever som är svårare, de kan vara:

(...)sjukt motvilliga kommer ner och vill ha bok, oftast då nerskickade, men vilken bok man än tar fram så duger det inte riktigt. De vill ha bok men inte det jag plockar fram, det jag bedömer att de fixar läsa utan de vill ha något annat, ofta kommer de då tillbaka och vill låna något annat än det de valde igen ganska snart.

A berättar att det kan kännas tråkigt när man upplever att man inte lyckas, kan kännas lite trööst. Hon menar att antagligen är ingen omöjlig, att hjälpa att hitta ”rätt” läsning hade gått med rätt bok men svårare ”fall” finns absolut. Här är ett exempel på när vuxenstödet inte riktigt räcker till. Som A säger i citat kan det dock bero på att eleven blivit nerskickad för att finna en bok, ofta är det då under tidsbrist och dessutom inte av egen fri vilja som eleven befinner sig i biblioteket. Eleven har här tillgång till böcker och de yttre förutsättningarna kan tyckas vara uppfyllda men just för tillfället stämmer inte de inre förutsättningarna och då hittas sällan rätt bok. Mer om inre och yttre förutsättningar finns i teorin.

När vi kommer in på om det finns åldrar som är svårare svarar A att på låg- och mellanstadiet är läsning en normal del av undervisningen. Det är bestämt att eleverna ska ha en bänkbok, det känns enligt A naturligt för eleverna att läsa när de har tid över och eleverna har schemalagd lästid. Eleverna tycker även oftast att det är roligt att läsa i alla fall om böckerna är sådana som de tycker om. På högstadiet slutar kraven ofta att de skall läsa och läsningen blir inte lika naturlig del längre. De har inte boken där de befinner sig längre. Då hittar de på andra saker istället. Sen är frågan enligt A om det beror på åldern eller på att skolan ser annorlunda ut. Lärare borde kräva mer att även eleverna på högstadiet läser. ”*Det borde vara krav men ändå lustfyllt. De kunde kräva att eleven har en bok på gång, men att de får läsa vad de vill, jag hjälper till att hitta något som passar*”.

Chambers skriver att alla elever borde ha lästid varje dag, även i magisteruppsatsen *Bokprat – en undersökning av två mellanstadielklassers uppfattningar om bokprat* visar det sig att om eleverna inte får lästid är det bara de elever som har läsning som fritidsintresse som läser (Malmin & Söderholm, 2000). A märker att det är färre lån på högstadiet, men säger att det är en skola där många läser. Det märks dock skillnad på mellan- och högstadiet på mellanstadiet är bokattackade böcker utlånade direkt men på högstadiet kan de stå kvar i biblioteket. Högstadieleverna är absolut svårare. Jag tycker att det här är en intressant infallsvinkel som kommer fram i intervjun med A. Kanske är det inte åldern som gör att elever på högstadiet läser mindre eller slutar läsa helt? Vardagen i skolan ser annorlunda ut och kanske skulle eleverna fortsatt läsa om de hade haft en mer sammanhållen tillvaro liknande den de har under låg och mellanstadiet. Även under mina andra intervjuer kommer vi in på åldrar. Jag kommer att diskutera detta vidare i analysen som följer efter alla intervjuerna.

När jag frågar A om hur hon gör för att även locka pojkar att läsa berättar hon att hon alltid försöker ha spridning på böckerna som hon bokattacker, om hon har en kvinnlig huvudperson ena veckan försöker hon ha manlig nästa vecka. Hon försöker även ha spridning i genrer, lättlästa böcker, svårare böcker etcetera. Hon säger att man alltid ska ha bredd på det man tipsar om. Dock ska man *”akta sig noga för att berätta om man tänkt sig att en bok passar pojkar respektive flickor då detta kan skrämna iväg läsare”*.

Jag frågar lite om vilka knep som är bra vid läsfrämjande svaret på detta kommer som en självklarhet från A att det är att *”ha läst mycket”* hon säger att hon kan litteraturen och att hon vet vilka böcker som fungerar. A är noga med att man inte skall ljuga och säga att man läst någonting man inte har för det märker eleverna direkt. A säger: *”Det KRÄVS att man har lästid om man skall kunna få barnen att läsa”* A säger att hon måste läsa för att hennes arbete skall fungera.

A berättar att hon sitter med i arbetslag och att det samarbetas en del på skolan. Dock arbetar man inte lika tematiskt på denna skola som på den skolan där B är bibliotekarie. A menar att hon mer måste slå sig in och visa vad hon kan hjälpa lärarna med, men att respektera varandras yrkesroller och att visa intresse för vad den andra sysslar med är också ett sorts samarbete. Läraren måste visa att den tycker att det är viktigt med böcker och läsning. Birgitta Ahlén skriver att samarbete även handlar om att visa respekt för varandras kompetens och kunskap. Det är enligt henne oacceptabelt att lärare sitter och rättar eller går ut under bokprat och hon ställer sig frågan hur man då ska kunna arbeta lässtimulerande tillsammans (Ahlén, 2005, s. 93f).

A köper in vad hon vill, hon säger att det är en klar fördel att ha koll på målgruppen, och att målgruppen ändå är så pass begränsad. A känner i princip alla eleverna. Hon vet vad som fungerar och vad som inte fungerar. Hon köper för att böckerna skall lånas och skulle aldrig *”köpa in något bara för någon sorts uppbyggnads tanke, att det här är nyttig för barnen att läsa, eleverna skall vilja ha böckerna annars kan jag lika gärna skita i det”*.

På skolan finns det även ett personalbibliotek. Detta uppstod då A tillträdde sin tjänst och tyckte att utbudet i skolbiblioteket var erbarmligt, det fanns bara böcker för små barn och för vuxna och ingenting där emellan. A gallrade hårt, köpte in nytt och började bygga upp med bland annat ungdomsböcker. En del av vuxenböckerna åkte in i personalrummet, numera köper A in även till detta bibliotek. Hon anser att läsande vuxna ger läsande barn och att även om en liten bit av budgeten går till personalbiblioteket så är det värt det. Läsning sprider sig.

Goda förebilder är bra om de killar som ändå arbetar på skolan läser, de är förebilder för många. Om de visar att de läser så kan det ta skruv. En läsande kvinnlig bibliotekarie är inget nytt, i och för sig bra att jag också visar att jag gillar läsning men tar mer skruv om det är mer oväntad förebild som läser. Särskilt bra om det är män, speciellt unga män, det gör otroligt mycket för läslusten om de läser, det blir då ok med läsning.

De ska helst inte stå nära elever som kan höra dem och säga att de aldrig läser. Elevernas förebilder har jättestor betydelse.

A berättar att skyltning har stor betydelse, det är av stor betydelse vilka böcker som skyltas och att de har snygg utsida. Skyltning fungerar som läsfrämjande och det som skyltas lånas också ut i hög grad. A säger att det är värt att hålla snyggt och att det är viktigt att det ser fint och prydligt ut. Även att leka med SAB systemet och till exempel sätta djurböckerna tillsammans och inte skilja på tama och vilda djur är ett bra sätt att göra det mer begripligt för barnen. A säger att det gäller att kränga så mycket som möjligt, precis som att man har godiset vid kassorna i affären. Det man skyltar med skall man helst ha läst och tycka är bra.

Sagostunden handlar inte så mycket just den titeln som läses utan om att visa på läsning som nöje, och högläsning är viktigt för barnen. De yngre eleverna älskar att låna och böckerna blir lästa i och med att de har obligatorisk lästid på låg och mellanstadiet.

På frågan om A tycker att eleverna har nog med tid att välja svarar hon att ibland men inte alltid, tiden räcker inte alltid när elever blir nerskickade att de skall låna en bok och så har de inte fått tillräckligt med tid på sig. A säger dock att eftersom biblioteket är öppet i princip hela dagen har förhoppningsvis eleverna tid att komma tillbaka. På frågan om A känner att hon har tid att hjälpa till svarar hon att det kan vara svårt när det är en hel klass som kommer och hon både skall låna ut och hjälpa till att hitta böcker. Kunde varit bra med en assistent som kunnat avlasta vid exempelvis utlåning.

Att arbeta läsfrämjande och att hjälpa till att hitta böcker tillhör kärnverksamheten enligt A. Hon försöker att aldrig säga nej när elever kommer och frågar efter hjälp att hitta bok. Läsfrämjandet är kärnverksamhet och måste därför också prioriteras. Någon förberedelse tid finns inte utöver 3 timmar läsning i veckan som tas ut på fritiden och ger ledigt vid andra tillfällen. Det finns ingen inre tid för förberedelser utan dessa får ske samtidigt som det är öppet för besökare i biblioteket. A lägger mycket av tiden på läsfrämjande, andra delar blir tyvärr lidande men hon känner att hon måste prioritera läsfrämjandet.

7.1.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel A

Att välja Under intervjun framkommer att eleverna gärna väljer böcker som A har bokattackat, och böcker som skyltas lånas, A menar också att det är viktigt att hålla fint och gallra så att böckerna syns. Hon tycker att det absolut är värt att lägga tid på skyltning eftersom detta ger stor läsfrämjande effekt och böckerna då lånas ut.

Att läsa A berättar att det är en skola där många läser, det finns svårare fall men hon menar att om bara tiden finns där så kan det gå att hitta böcker. A får reda på att eleverna läser på det sätt att de kommer och berättar det för henne. Eleverna på låg och mellanstadiet har obligatorisk lästid så här vet A också att då läser eleverna. På högstadiet händer mycket annat och den obligatoriska lästiden försvinner. Här kan A inte med säkerhet veta om eleverna läser de böcker som de lånar. Ibland kommer elever som inte vill låna/läsa som har blivit nerskickade för att de behöver läsa, A tycker att det ofta finns för lite tid att hjälpa dessa elever, då de blivit nerskickade har de oftast bara en kort stund på sig att hitta en bok. Hon hoppas dock att de kommer tillbaka sen och lånar.

Reaktion och respons Sker många informella boksamtal mellan hyllorna där eleverna berättar vad de läst och vad de tyckte om böckerna.

Vuxenstödet är liksom i observationerna den som gör alla bitar möjliga, under intervjun kommer det enligt mig fram att A är vuxenstöd på det sätt att hon samtalar med eleverna om böcker och det är ju också hon som gör alla läsfrämjande bitarna. A pratar också om att det är viktigt med fler läsande förebilder, och att det är viktigt att lärarna visar sig intresserade av läsning. Om lärarna fungerar som läsande förebilder blir även de en del av vuxenstödet.

7.2 Intervju med bibliotekarie B

Bibliotekarie B har läst Nordiska språk inklusive litteratur, Engelsk litteratur och Engelsk språkvetenskap, magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap vid Umeå universitet. Har arbetat som ungdomsbibliotekarie innan hon blev skolbibliotekarie har varit på skolbibliotek sedan 2004 och på sin nuvarande tjänst sedan sommaren 2013. Något som hon tycker är extra roligt med läsfrämjandet, är bokattackerna då dessa ofta går bra och når en större effekt än vad bokpratet gjorde. Det känns extra bra när en elev kommer och berättar att detta var första gången jag läst en hel bok, eller att detta var den bästa bok jag läst. B tycker det är roligt att få höra att eleverna har uppskattat och läst böckerna som hon har tipsat om. När B får frågan om hon lyckas locka till läsning svarar hon att *”ja delvis men ibland finns det elever som inte kommer in i flytet, de kan lyssna artigt men kommer tyvärr inte in i flytet. Lyckas aldrig med alla, men bokattacker har gjort stor skillnad”* dessa visar för eleverna att böcker finns och att det är viktigt med läsning. Detta kan sägas vara ett exempel på det som David Loertscher kallar för *”flood of books”* (Loertscher, 1988, s. 173).

När jag frågar om det finns omöjliga fall eller om B ibland gett upp säger hon med bestämdhet *”– Nej jag har inte gett upp, man får inte ge upp i skolan”*. Dessutom berättar hon att hon vet vilken skillnad det är på barn som läser och inte läser. Ibland måste man ta fram och visa vilken skillnad det kan vara i ordförråd hos icke-läsare jämfört med hos läsare, alltså visa för eleven att det är nyttigt med läsning. Hon säger också att det kan kännas tråkigt att prata om nyttan och att hon önskade att läsningen byggde enbart på lust. Men ibland måste man förklara att det är viktigt och att du behöver läsa och lära dig fler ord. B berättar att hjärnan måste ta sig igenom ett visst antal böcker för att klara av läsning ordentligt.

På frågan om hon har något knep som fungerar extra bra berättar B att *”ett bra knep är bokattackerna, för då visar man konstant att böcker finns och att de är viktigt med läsning.”* Hon menar att ett annat bra knep är även att samtala med elever vid hyllorna och ta ut och visa böckerna rent fysiskt, och ta reda på vad de tycker om för filmer och TV-serier ställa frågor och luska lite, då går det ofta att hitta böcker som passar. Hon säger att ett effektivt knep också är att haffa någon som läst en viss bok och be den att berätta om boken, då boktips från kompisar ofta tar skruv. Ett annat sätt att locka är att berätta att en bok är väldigt populär i exempelvis sjuan då vill ofta elev i sexan läsa den, att berätta att andra tycker att boken är bra fungerar ofta.

På frågan om skyltning berättar B att hon på snurren vid dörren sätter upp de aktuella böckerna, sådana böcker hon nyligen har bokattackerat, nyinköpta böcker, böcker med koppling till klassernas kulturaktiviteter, böcker som är aktuella på bio och dylikt. Temaskyltning sker ofta i fönstret ut mot skolgården, hon skyltar även böcker med

framsidan utåt just för att man utifrån ska kunna se en del av vad biblioteket har för böcker. Inne i grupprummet är de större temana skyltade. Detta för att hitta dessa böcker som ingår i ett aktuellt arbetsområde samlade på ett ställe. Skyltningen ”*ska vara föränderligt och eleverna ska kunna upptäcka nya böcker*”.

När jag undrar om det är någon ålder som är svårare berättar B att efter sexan så släpper en del elever läsningen, från att ha haft en sammanhållen vardag med några få lärare hamnar de på högstadiet med många olika lärare. I nian är enda sättet att få alla i en klass att läsa att ha läsläxor, och bokcirklar. Precis som A funderar B över om det egentligen är åldern som gör att vissa slutar läsa eller om det möjligtvis kan bero på förändringar i vardagen istället. Hon har förhoppningen att eleverna ska ha fått en så bred grund att de sen kan hitta tillbaka till läsningen och uppskatta läsningen igen.

Jag frågar B om det är så att pojkar läser mindre än flickor B säger att det har hon inte märkt, på skolan finns många bokglada pojkar i sexorna finns det en rad med pojkar som läser mycket de läser om Harry Potter för tredje gången och läser all fantasy och äventyrsberättelser de törstar efter tjocka böcker.

Hon bestämmer själv vad hon vill köpa in men tar gärna emot önskemål och förfrågningar. Köper in brett. Ju längre man har jobbat på ett ställe ju mer vet man vad som lånas och vad som tycks om av eleverna. När jag frågar om roller och vad B främst känner sig som menar hon att alla bitarna är viktiga och att de hänger ihop. Hon är sökspecialist, källkritiker och läsfrämjare. Hon undervisar – gärna gemensamt med lärare – om sökstrategier och källkritisk reflektion och menar att hon fungerar som ett bollplank för lärarna under planeringsfasen, att ibland kan man hjälpa till att tänka, vara en extra hjärna. B menar att läsning, språkutveckling, och medie- och informationskompetens hänger ihop, och hon menar att det inte går att dela upp det i läsning kontra informationskompetens. Därför vill hon inte reduceras till en av rollerna. B säger att hon inte heller blir given bara en roll, hon tror att detta är för att på den skolan hon är på finns det en lång tradition av att samarbeta med biblioteket, hon har även haft bra föregångare som arbetat upp en bild av vad skolbiblioteket kan användas till.

Det finns egentligen ingen tid avsatt för förberedelser inför exempelvis bokprat, B gör dessa förberedelser under tiden som det finns elever i biblioteket, ibland går det bra och ibland får hon avbryta och hjälpa dem som vill låna eller har andra frågor, besökarna går alltid först. Hon har två timmars lästid i veckan som hon läser hemma och får ta ut på exempelvis lov. Men hon säger att hon läser betydligt mer än de två timmarna för att hinna läsa allt.

B uppmuntrar eleverna att ge feedback på det de har läst, och ofta får hon veta vad de tyckt om böckerna. Hon tror det är viktigt att det finns en vuxen till en vuxen som dessutom står för något annat än lärarna. Hon berättat att det exempelvis finns en elev som kommer till biblioteket så gott som varje lunchrast och läser och pratar lite.

7.2.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel B

Att välja B säger i intervjun att eleverna gärna väljer att läsa sådant som kompisar har tipsat om. B använder sig också ibland av detta och kan be en elev som läst en

viss bok att berätta om den boken för en annan elev. Skyltar aktuella böcker, böcker som har bokattackats eller som hör till teman de pratar om på skolan. Skyltningen skall enligt B vara föränderlig så att eleverna skall kunna hitta nya böcker.

Att läsa B berättar att det är en läsande skola. Hon ser inte att pojkar skulle läsa mindre än flickorna. Det finns elever som är svårare, då får man luska lite mer för att försöka hitta bok som passar. På högstadiet läser inte alla om det inte är så att de har läsläxor eller liknande.

Reaktion och respons B uppmuntrar eleverna till att ge respons på böckerna, eleverna gör ofta detta och på så sätt får hon reda på att de har läst böckerna. Det uppstår ofta informella boksamtal där B och eleverna diskuterar böcker

Vuxenstöd Referenssamtalen är ett sätt att hjälpa eleverna att välja, B säger att man får luska lite och fråga vad de gillar för andra böcker, filmer och tv-serier på det sättet kommer man ofta fram till en bok som kan passa.

7.3 Intervju med bibliotekarie C

C har en magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap vid lunds universitet. Hon har tidigare arbetat inom vården. Efter examen hade hon vikariat på stadsdelsbibliotek, senare vikariat på olika skolbibliotek där hon bland annat har haft en projektanställning där projektet var att utveckla läslust. Nuvarande anställningen har hon haft i ca 5 år. Hon trivs jättebra på skolorna, och framhåller att rektorerna är väldigt bra, särskilt på den mindra skolan, de är förstående och engagerade. När jag frågar om det är stor omsättning av personal så säger hon nej och allt flera har jobbat där i många år vissa i upp till 30. Det är viktigt med en bra skolledning för att kunna utveckla skolbibliotek, jag har tidigare varit inne på att samarbete med lärare är av stor vikt dock får man inte glömma att det är viktigt att ha ett fungerande samarbete även med skolledningen. Detta är även något som Maud Hell anser vara viktigt och hon skriver att en enig forskning visar att rektorernas roll när det gäller skolbibliotek är det som påverkar mest (Hell, 2011, s. 83).

C har lagt schemat för när hon är på plats i de olika biblioteken, på ett sätt som gör att hon kan vara med på möten. Hon säger att hon sköter sig mycket själv och att det ibland kan kännas som att driva ett eget företag. Hon sköter på egen hand vad hon ska köpa in, hon berättar att hon köper in mycket faktaböcker för det tycker eleverna om att läsa. Som Maria Törnfeldt skriver i kapitlet *Att väcka läslust hos lässvaga barn* att det som vi betraktar som ren facklitteratur kan elever betrakta som nöjesläsning och lässvaga elever kan ofta hitta sin läsning bland faktaböckerna (Törnfeldt, 1994, s. 208). På den andra skolan hon är på berättar hon att det ibland kan kännas ganska ensamt men att när hon började där var det en som talade om att på denna skola blir man väl mottagen men sen lämnad själv och att hon inte skulle se det som att folk är oengagerade utan att det är ett förtroende, de litar på att man klarar sig. Lärarna har tillgång till att komma in och låna med eleverna men biblioteket är låst och elever kan inte gå och låna själv. Dock har alla klasser inbokad tid varje vecka. Eleverna har inte tillgång alltid men jag tycker ändå att böckerna är relativt tillgängliga då det kommer varje vecka för att låna, och när de är i biblioteket kan de få hjälp eftersom vuxenstödet/bibliotekarien finns tillgänglig i biblioteket.

På frågan när läsfrämjandet känns extra bra svarar C att när eleven kommer tillbaka och tycker att det är roligt med böcker. Det finns många sådana stunder och en lärare

berättade att barnen hade varit jättelyckliga när de varit i biblioteket och fått låna böcker, och att de suttit och bläddrat och läst. C tycker att det är underbart att få höra sådant. Att lyckas hitta rätt till en ”svår” elev är en härlig känsla. När en lite stöddig kille som innan inte velat läsa kommer och säger jag är din bästa kund visst, eller när elever berättat att de varit och frågat efter bok på stadsbiblioteket.

Om hon lyckas locka till läsning svarar hon ja på. Vissa får man lirka lite mer med, och lägga mer tid på. På högstadiet kommer de 5-6 åt gången. Det finns svåra fall men inte omöjliga C nämner ett bokförlag som ger ut lättlästa spännande böcker och tackar för att detta finns. Hon ser inte att åldrarna alltid behöver spela roll och säger att elever som innan varit ganska ointresserade kan bli storläsare på högstadiet. Barnen kan vara svåra på olika sätt i olika åldrar. C säger att hon inte boktipsar olika om det är pojke eller flicka och att hon ALDRIG säger det här är en bok för er pojkar eller för er flickor. Vid bokprat så anpassar hon sig efter var hon är om klassen orkar lyssna eller inte. Hon pratar mycket om boken även rent fysiskt, att så här ser den ut och så här är texten.

Ett knep som fungerar är enligt C att vara närvarande med barnen på golvet. Det är så de kommit på att läraren lånar ut och återlämnar och även då ser vad barnet lånar och kan styra boklånet. Barnen vet att de blir hjälpta så de kommer och vill ha hjälp . C menar att *”man måste bygga upp en relation, blir en person som de känner. När man har skapat en relation går det bättre och bättre. När jag hittat böcker som de gillar, då börjar de lita på en, tar tid att bygga upp denna tillit”*.

I kunskapsöversikten *Studier av barn- och ungdomsbibliotek* framgår det att flertalet undersökningar visar på barnbibliotekariernas förmåga att bemöta människor på ett respektfullt och lyhört sätt återkommer i flera studier och att bli sedd respekterad och igenkänd är viktigt för barn och ungdomar (Eriksson 2002, Jakobsson 2003, Lundgren 2000 i Rydsjö & Elf, 2007 s 172) När man skapat relation vet de att de kan lita på en och att jag är där för att hjälpa dem. Är ännu en vuxen men en vuxen som inte ställer krav. C säger att hon ofta får ta emot många förtroenden, en av hemspråkslärarna har också sagt till henne att hon är viktig på skolan, inte bara som bibliotekarie utan även som en extra vuxen.

7.3.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel C

Att välja C berättar i intervjun att hon är så mycket som möjligt med eleverna för att hjälpa dessa att välja. När vi pratar om skyltning så tar hon upp att hon gärna skyltar det som är nytt. Hon berättar att hon anpassar bokprat efter klasser och efter hur mycket de orkar lyssna. Hon säger att hon aldrig skulle säga att det här är en bok för pojkar och den här är för flickor. Hon berättar att hon ofta visar boken rent fysiskt för barnen, visar hur texten ser ut.

Att läsa Eleverna läser gärna speciellt de yngre som älskar böcker. Det behöver dock inte alltid vara åldern som är avgörande och C berättar att det finns elever som tidigare inte varit särskilt intresserade av läsning som har blivit storläsare på högstadiet. Då C bara har en halvtidstjänst på det skolbiblioteket jag var på så är det brist på tid tycker hon. Hon ägnar dock den tiden hon har åt läsfrämjande. Här är biblioteket bara öppet för inbokade besök, så eleverna kan bara låna vid dessa tillfällen. Dock finns alltid bibliotekarien där och kan hjälpa till att välja, eftersom C

tar hjälp av elevernas lärare för återlämning och utlåning så räcker tiden för att hinna hitta bok.

Reaktion och respons C berättar att en av de roligaste sakerna med läsfrämjande är när eleverna kommer och berättar att de läst boken hon tipsat om och att det var den bästa bok de läst. Speciellt härligt är det när elever som tidigare varit svåra kommer och berättar att de gillade boken. Hon säger sig få mycket respons på att eleverna har läst då de kommer och berättar om boken och om den var bra eller inte.

Vuxenstöd C berättar att det är viktigt att bygga upp förtroende, att det går bättre och bättre ju mer hon lär känna eleven. De förstår att jag är här för att hjälpa dem. Som jag tidigare skrivit är detta en skola som ligger i ett område med stor arbetslöshet och elevernas föräldrar talar inte alltid så bra svenska. C blir ett vuxenstöd på fler sätt än som bibliotekarie och hon får ofta ta emot förtroende

7.4 Intervju med bibliotekarie D

D har en masterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap vid ABM i Lund och har tidigare bland annat läst litteraturvetenskap, barnlitteratur och svensk bokhistoria. Hon fick arbete på skolbibliotek strax efter examen och har varit mestadels på integrerat bibliotek. D ser flera fördelar med att vara på ett integrerat bibliotek, en fördel är att hon på detta vis får kollegor. En annan fördel är att eleverna alltid har tillgång till biblioteket, även när D är ute i klasser och bokpratrar och undervisar finns det annan personal som kan hjälpa eleverna. På biblioteket har de riktlinjen att de skall se eleverna som vilken annan låntagare som helst. D tycker om att vara både skolbibliotekarie och folkbibliotekarie, skönt att inte alltid vara ”undervisande” utan även hjälpa låntagare som frivilligt söker sig till biblioteket.

Innan D fick sin tjänst så hade hon inte tänkt sig att jobba med högstadiets elever då hon tänkte att de inte skulle lyssna och inte vara intresserade. Men på skolan är eleverna vana vid läsning då det jobbas mycket med läsning, det arbetas med läsning i olika tema och i olika ämnen. Extra kul är bland annat när hon märkte att eleverna faktiskt satt tysta och lyssnade när hon bokpratade, och att de sedan rusar fram och vill låna bok. I sexorna är det mycket frågor om böckerna och alla vill väldigt gärna låna. På skolan försöker de lyfta fram läsning i alla ämnen, eleverna skall läsa på mentorstiden. I SO ämnena används skönlitteraturen för att få en djupare förståelse. Att eleverna läser märker D bland annat på att de redovisar böcker på en bokblogg, där D försöker gå in och ge eleverna feedback så att eleverna märker att deras inlägg blir lästa. Även på idrottslektioner har D tipsat om böcker, *”Om böcker finns med lite överallt så får eleverna lässug”*

På skolan finns läslust som elevens val, då får eleverna te och det tänds ljus och så sitter de och läser. D menar att det inte behöver vara så avancerade saker man gör för att locka eleverna till att läsa. Hon menar att om man tipsar om böcker så lockar dessa böcker ofta eleverna. De måste bara veta vad som finns att välja på, det hjälper att lyfta fram delar av bokbeståndet. D berättar att eftersom eleverna har obligatorisk lästid så läses det böcker, det är obligatoriskt att läsa böcker men eftersom eleverna kan välja mellan olika böcker blir det ändå delvis frivilligt.

När jag frågar om det finns någon ålder som är svårare svara D som tidigare även varit på skolbibliotek med yngre elever att årskurs 3-5 är superlätta de vill läsa. Nu är

sexorna absolut mer mottagliga än de andra årskurserna. Niorna har väldigt mycket annat de måste göra så hos dem är jag inte så mycket, är temabokprat om andra världskriget och lektion om informationssökning, knappt något läsfrämjande alls. *"Tänkte säga att åttorna är svårast, men samtidigt när det är författarbesök, eller till SO:n då vill de läsa"*.

Väldigt mycket beror inte bara på åldern utan även på hur deras lärare är att samarbeta med. En lärare som har två av klasserna i svenska och SO vill inte ha något samarbete med D, och då orkar hon inte hålla på att tjata. De andra två klasserna i den årskursen har en lärare som gärna samarbetar och tar in D i svenskan och SO. D tycker att det är synd att det blir ojämnt för eleverna men känner att det inte finns så mycket hon kan göra åt detta. När det nyligen var författarbesök märkte D att de klasserna där hon inte får lika mycket tid, inte heller var lika förberedda inför författarbesöket och hon menar att hon då kunde se att det är en stor skillnad som en aktiv bibliotekarie kan åstadkomma.

På frågan om pojkar och flickor läser olika mycket funderar D och svarar sen

Nä det tror jag inte, finns killar i sexan som läser väldigt mycket och så finns det flickor som inte vill läsa. Man får tipsa efter vad de tycker om och vad de har för intressen. ”ofta om någon säger att den inte vill läsa så handlar det om att den inte vet vad den skall läsa, de behöver någon som sätter en bok i handen.

D säger att hon försöker ha bredd i det hon tipsar om att ha med både böcker för killar och tjejer utan att för den skull avslöja att hon uppfattar det som att vissa böcker passar visst kön bättre, hon försöker att inte göra skillnad utan tipsar mer utifrån elevens intresse. Skolan har en lång tradition av läsning och D säger att det märks och att här är det inte pinsamt att läsa, det är en självklarhet att läsa. D har mycket samarbete med flera lärare dock ej med alla. För det mesta lyssnar även läraren då hon berättar om böcker i klasserna.

På skolan finns ett biblioteksråd med en elev från varje klass i detta arbetslag träffas de en gång i månaden och här ger eleverna tips till varandra, och D tipsat om nya böcker och läser lite ur dessa. Här tas aktuella ämnen upp och eleverna ger åsikter. D försöker vara med på arbetsplatsträffar och är med i sexornas arbetslag.

D har inga riktlinjer vad gäller inköp utan hon bestämmer själv, det skall finnas något för alla, om det finns pengar över köper hon in böcker på engelska då detta är efterfrågat. Hon köper in böcker som hon vet kommer att passa i vissa teman som är återkommande på skolan.

Vid frågor om skyltning berättar D att hon inte har några speciella tankar bakom skyltningen, nytt och halvnött skyltas. Ibland skyltar hon utifrån olika teman eller om skolan skall få författarbesök. Ibland sätter hon lite böcker på bord och liknande böcker skall synas lite här och var. Hon försöker städa så det inte ser för trångt ut och på sommaren gallras böcker. *"Det lånas mer om böckerna syns"*.

På frågan om vad hon ser sig mest som svarar hon läsfrämjare, det är även det som elever och lärare ser henne som. När lärare hör av sig handlar det till 75 % om läsning. Det är också läsfrämjande som D tycker är roligast, hon tycker inte att källkritik är superroligt. Då eleverna har vars en dator och därför alltid har tillgång till

bibliotekshemsidan säger D att hon känner att skolbiblioteket inte så mycket är en plats, utan att det är hon som är skolbiblioteket. Under de timmar hon är skolbibliotekarie är hon mest ute i klasserna. Eleverna kan ändå låna eftersom folkbiblioteket har öppet.

Hon har tre dagars lästid per år, hon läser dock mycket på fritiden utöver dessa dagar. Återanvänder böcker som är till tema. Bokprat fungerar allra bäst om hon har läst böckerna men hon hinner inte alltid läsa alla. D känner sig för det mesta inte så stressad men visst finns det intensiva perioder, hon säger sig dock ha lärt sig ett fungerande arbetssätt.

På frågan om hon tycker att eleverna har nog med tid att välja så svarar hon att *”Nej blir arg när de säger läraren säger att vi måste vara tillbaka om 5min, så kan det vara 25 elever som skall låna”*. Hon säger också att ibland känner hon att hon har tid att hjälpa till och ibland finns inte tiden riktigt.

7.4.1 Sammanfattande analys utifrån Läsandets cirkel D

Att välja Eleverna har mycket att välja på då det är ett integrerat bibliotek, D säger att hon köper in brett till skolbiblioteksdelen. Hon blir arg när lärare skickar ner elever att välja böcker men inte ger eleverna tillräckligt med tid, då är det svårt att hitta något som passar. D kommer och bokpratar ibland på lektioner där det inte är förväntat. Viktigt med skyltning och med gallring, böckerna måste synas för att lånas.

Att läsa På denna skola har eleverna obligatorisk lästid även på högstadiet, D säger att visst det finns kanske elever som *”bara sitter och glör”* istället för att läsa men att hon tror att de flesta passar på att läsa. Skönlitteratur används även till andra ämnen. Visst kan läsningen då kännas som ett tvång men de får ju flera böcker att välja på, och D försöker ta fram böcker så att alla kan hitta någon som passar.

Reaktion och respons D får mest reda på om eleverna har läst genom att de skriver i bokbloggen.

Vuxenstöd När hon inte finns på plats så finns folkbibliotekarierna och kan hjälpa eleverna. Samarbetar med många av lärarna och säger att det märks skillnad på den klassen där läraren inte är intresserad av samarbete, då de eleverna inte är lika förbereda inför exempelvis bokprat.

7.5 Sammanfattande analys av intervjuer

Här nedan kommer jag att redogöra för vad jag som har framkommit under intervjuerna med mina informanter. Jag har valt att använda samma struktur som i min litteraturgenomgång och i min sammanfattning av observationerna, då jag har märkt att denna struktur även är användbar på intervjumaterialet, då temana återkommit även här.

7.5.1 Läsförmedling

I intervjuerna framkommer det att bibliotekarierna tycker att det är roligt att ägna sig åt läsförmedling. Det är särskilt roligt när de märker att det ger utdelning och eleverna kommer tillbaka och berättar om att de har läst en bok som bibliotekarien har

rekommenderat och att de tyckte om boken. Bibliotekarie D har med sig en vagn med böcker och lånar ut på plats hon berättar att det är riktigt roligt när man har bokpratad och eleverna rusar fram för att låna. Skolbibliotekarierna jag intervjuade arbetar med läsfrämjande på liknande sätt fast med lite olika strategier. Tre av skolbibliotekarierna arbetar med någonting som kallas för bokattacker. Två av dem med stor regelbundenhet. De märkte på eleverna i mellan- och högstadiet att de inte riktigt tog till sig de längre bokpratn med många böcker, eleverna tog inte in när det under en hel lektion rabblades upp en massa boktitlar. Därför började de istället använda sig av något som kallas för bokattacker. Bibliotekarien kommer in på en lektion, berättar lite om en bok och läser ett stycke från denna bok. Detta görs varje vecka på ena skolan och varannan vecka på den andra. Bibliotekarierna menar att detta är ett bra sätt att arbeta läsfrämjande eftersom eleverna hela tiden får ett flöde av böcker presenterat för sig, och att detta leder till att visa att läsning är viktigt. David Loertscher skriver om hur en undersökning tagit fram olika punkter som är användbara i läsfrämjandet, en av dessa punkter är att *"flood children and young people with good books"* (Loertscher, 1988, s. 173). Bokattackerna kan verkligen räknas in i detta, och bibliotekarierna säger också i intervjuerna att det är viktigt att hela tiden visa att läsning och böcker är någonting som är betydelsefullt. A pratar om att ingen på skolan kan undgå att märka att det finns ett bibliotek och en skolbibliotekarie som gillar att läsa. B menar att bokattackerna är ett bra knep att locka till läsning för: *"då visar man konstant att böcker finns och att det är viktigt med läsning"*

Bibliotekarie A har gått ifrån de vanliga bokpratn där flera böcker presenteras och utför numera bara så kallade bokattacker. De andra bibliotekarierna har kvar de vanliga bokpratn men B och D har även bokattacker ibland. En strategi i läsfrämjandet som verkar vara gemensam för bibliotekarierna är att finnas där för eleverna och att genomföra informella boksamtal för att kunna hjälpa eleverna att välja. B berättar att ibland måste eleven verkligen läsa, det krävs ett visst antal lästa böcker för att få in läsningen ordentligt. Hon menar att läsutmaningar och att räkna ut hur lång en bok är och att utmana eleverna att läsa en viss sträcka kan vara bra, ju mer som läses desto mer förstås av en text och ju lättare är det att komma vidare i sin läsning. Att läsningen ibland mäts kvantitativt kan inte hjälpas vissa elever behöver verkligen läsa för att utöka ordförråd och för att lära sig att ta sig igenom böcker.

Att finnas där eleverna är och att bygga upp ett förtroende, är en av de viktigaste delarna i läsfrämjandet. Alla mina informanter har på något sätt med detta på frågan om det finns vissa knep som fungerar för att få eleverna till att läsa. C säger: *"När man skapat relation går det bättre och bättre. När man skapat relation vet de att de kan lita på en och att jag är där för att hjälpa dem"*

Även B berättar i intervjun om hur enskilda samtal med eleverna där de tillsammans tittar på böckerna, hon visar och frågar eleven vad den tycker om ofta leder fram till att eleven hittar en bok. Ju bättre jag lär känna eleven, desto lättare blir det. Det byggs upp ett förtroende.

Samtliga av de intervjuade bibliotekarierna anser att de lyckas locka till läsning. Läsfrämjandet ser lite olika ut men att befinna sig hos eleverna och att samarbeta på olika sätt med övrig personal tas upp som vägar till läsfrämjande. Att läsfrämjandet ger effekt säger samtliga och de får respons på olika sätt att eleverna inte bara lånar utan även läser böckerna de har lånat.

7.5.2 Vikten av samarbete/vuxenstödet

Det framkommer i samtliga intervjuer att samarbete är viktigt. Hur samarbetet ser ut kan dock skilja sig åt. A tar upp att det är viktigt med ett samarbete som går ut på att inte motverka hennes syfte. En lärare som inte visar intresse för läsning, eller som till och med säger sig aldrig läsa förstör jättemycket av läsfrämjandet. B och D arbetar båda på skolor där det finns en lång tradition av att använda sig av biblioteket och av bibliotekariens tjänster. De uttrycker båda att det är bra och att de har fördelar av detta. C samarbetar med lärarna i den mån att hon går på möten och att lärarna är med eleverna i biblioteket. Hon säger dock att ibland kan hennes arbete kännas ganska ensamt, men tar också upp nödvändigheten av att ha en bra skolledning. Något som även Maud Hell skriver om då rektorernas roll är det som påverkar skolbiblioteksverksamheten mest (Hell, 2011, s. 83). Vad jag har kommit fram till genom intervjuerna är bibliotekarierna verkligen ett vuxenstöd. De är inte bara ett vuxenstöd genom att de gör alla stegen i Läsandets cirkel möjliga, utan de är även ett vuxenstöd genom att vara just en vuxen som finns där men som inte ställer krav (Rydsjö & Elf, 2007). B berättar som jag har skrivit om en elev som kommer in nästan varje lunchrast och pratar lite. C berättar att hon får ta emot många förtroenden från eleverna och en lärare har även påpekat att du är inte bara bibliotekarie du är mer än så för eleverna.

Under intervjuerna framgår det flertalet gånger att det är viktigt med samarbete. Detta kan dels gälla större samarbeten såsom temabokprat och bokmässor som intervjun med B visar. Samarbetet kan även vara att läraren stödjer bibliotekarien genom att visa sig intresserad när det är direkta läsfrämjande åtgärder i antingen biblioteket eller klassrummet. På observation berättar A för mig hur viktigt det är att läraren lyssnar intresserat de får absolut inte börja kolla på sina mobiltelefoner eller gå iväg för att hämta kaffe eller liknande.

C har tillsammans med lärarna på skolan kommit på att det bästa när eleverna kommer till biblioteket för att låna böcker är att läraren sätter sig bakom lånedisken och C befinner sig på golvet tillsammans med eleverna. Läraren känner eleverna och kan stoppa dem vid utlåningen om det är så att eleven vill låna en för lätt eller för svår bok. C är den som kan litteraturen och då är det också hon som är bland hyllorna och barnen och på det sättet kan hjälpa barnen att på bästa sätt hitta böcker som de vill ha. Detta är exempel på hur skolbiblioteket samarbetar med läraren enligt devisen det är läraren som har kunskap om eleverna och bibliotekarierna är de som har kunskap om litteraturen (Rydsjö & Elf, 2007, ss. 86-87) skrev kom fram i flera undersökningar, se även forskningsläget. På skolan där D arbetar är där många lärare som gärna använder sig av bibliotekariens tjänster, och hon har till och med bokpratar på idrottslektioner. Tyvärr finns det lärare som inte vill samarbeta och att detta tyvärr går ut över eleverna som inte är lika förbereda vid till exempel författarbesök.

7.5.3 Plats och tid att läsa

I intervjuerna framkommer det att bibliotekarierna på olika sätt får bekräftelse på att eleverna har läst böckerna de har lånat. Det kan vara i informella boksamtal eller att

eleverna skriver om böckerna på bokblogg. När jag frågar om läsningen går ner i vissa åldrar konstaterar A och B att så är det men om det beror på åldern eller på att skolan ser annorlunda ut på högstadiet vet de inte. A är inne på att även högstadieeleverna borde ha schemalagd lästid. Något som det visar sig att högstadieeleverna på Ds skola har, och här är läsning en del av vardagen. C som jobbar på den skolan med störst andel tvåspråkiga elever av mina undersökta bibliotek säger sig inte ha märkt en nergång i läsningen i de högre årskurserna, utan att det till och med kan vara så att elever som inte varit särskilt roade av läsning tidigare kan bli storläsare på högstadiet. Då jag inte vet någonting om hur eleverna har det med lästid så kan jag inte säga så mycket om de har tid att läsa sina böcker. Dock berättar bibliotekarierna att eleverna antingen kommer till dem och berättar att de har läst boken som de blivit tipsade om, eller skriver om boken på en bokblogg. Bibliotekarierna verkar också anse att det finns nog med tid för eleverna när de skall välja böcker, dock påpekar de att det inte alltid finns nog med tid för eleverna att välja böcker tidsbristen infinner sig när eleven har blivit nerskickad av läraren för att välja en bok men läraren har inte gett eleven nog med tid. Att det finns skolbibliotek och att det i dessa skolbibliotek finns soffor eller fåtöljer visar på att skolorna åtminstone till viss del har en plats för eleverna att läsa på. Nu sker inte det mesta av läsningen i biblioteket utan i klassrummen och av det jag har fått se under mina observationer där jag var med ute i klassrum så finns det inga speciella platser i klassrummen att läsa på.

7.5.4 Läslust och egna val

Samtliga bibliotekarier upplever att eleverna känner läslust i alla fall vid vissa tillfällen. De har också alla erfarenheter av elever som inte är så lätta till att få att läsa. Att eleverna har ett brett urval att välja ifrån är också något som samtliga bibliotekarier tar upp. Ingen av dem har fått några särskilda riktlinjer de måste följa vid inköp, de bestämmer själva och de säger att de tänker så brett som möjligt. Även vid bokprat och bokattacker är bredden viktig. Då det finns flera undersökningar som visar att ungdomars läsning är varierad och med många olika former av tryckta medier, är det också viktigt att det finns bredd (Rydsjö & Elf, 2007, s. 148).

När barnen blir äldre brukar läslusten minska och det kan vara svårt att få dem till att läsa dock säger både A och B att de inte vet om detta beror på åldern eller om det är för att vardagen ser annorlunda ut på högstadiet och läsningen då inte blir ett lika naturligt inslag. A talar om att eleverna borde ha obligatorisk lästid även på högstadiet, vilket D berättar att de har på den skolan där hon är bibliotekarie. Dock behöver det inte alltid vara så att läsningen minskar med ålder C berättar att ibland kan de som inte varit speciellt intresserade av läsning tidigare bli storläsare i åttan, när läsningen traditionellt brukar gå ner. Jag vet inte om detta kan bero på att eleverna på denna skola ofta är tvåspråkiga och att det kan ta några år att komma ikapp läsmässigt. Forskning om andraspråksinlärning har visat att det tar mellan fem och åtta år för att språkligt komma ifatt de enspråkiga eleverna i skolans läsämnen (Axelsson 200:1 i Alleklev & Lindvall, 2000, s66).

Tillsammans med eleverna brukar bibliotekarierna kunna finna böcker som passar, som B uttrycker det ”*man får luska lite och förhöra sig om vad de gillar för filmer och tv serier*”. De skolbibliotekarier jag har besökt och intervjuat står själv för sina inköp. De säger att de köper in så brett som möjligt just för att det skall finnas böcker

för alla. På den skolan där det finns många barn med annat ursprungsland än Sverige berättar bibliotekarien om att det kan vara en stor bekräftelse för barnet att det finns böcker på deras språk. Jag fick själv se ett lyckligt barn som hittade Lasse Majas detektivbyrå på arabiska.

8. Slutsatser och förslag på framtida forskning

I det här kapitlet kommer jag att visa hur jag har besvarat mina frågeställningar. Jag kommer att skriva ut varje frågeställning och därefter skriva vad jag har kommit fram till i min undersökning. När frågeställningarna är besvarade kommer jag att skriva om några teman som enligt mig hade varit intressant att undersöka.

8.1 Slutsatser

Här kommer jag att anknyta till mina frågeställningar och visa på hur jag genom min undersökning har funnit svar på frågeställningarna

Min övergripande frågeställning lyder:

Vilka faktorer leder fram till att läsfrämjande ger önskad effekt?

Under arbetet gång med uppsatsen är det vissa ämnen som har återkommit vid flertalet tillfällen. Dessa ämnen har förekommit både i litteraturgenomgången över tidigare forskning, jag har märkt dem vid mina observationer och ämnena och deras tema har behandlats i intervjuerna. Ett av dessa ämnen är:

Samarbete vilket flera av forskarna också har skrivit om som viktigt (se kapital 4.3). Då ett skolbibliotek tillhör skolan så kanske de ses som en självklarhet att skolbibliotekarien och lärarna har ett samarbete. De intervjuade bibliotekarierna säger samtliga att samarbete är viktigt, dock har det också framkommit i intervjuerna att det inte alltid fungerar friktionsfritt. A understryker hur viktigt det är att man har respekt för varandras yrkesroller. Hon anser också att det är bra om läraren uppträder stöttande eller i alla fall inte motarbetar hennes läsfrämjande arbete. D pratar i intervjun om hur bra det fungerar när samarbetet flyter på men hon berättar också om att det finns en lärare som inte tar emot hennes hjälp och att detta tyvärr går ut över eleverna. Jag har som jag har beskrivit valt att lägga samarbete tillsammans med vuxenstöd. Jag anser att detta är passande eftersom samarbetet vad jag har kunnat se leder fram till ett bättre vuxenstöd. Samarbete kan också leda fram till att eleverna får schemalagd tid att läsa eller att skolbibliotekarien under skoltid får arbeta läsfrämjande med eleverna. Oftast sker dessa samarbeten på svensklektionerna men min undersökning har visat att arbetet kan ske även på övriga lektioner.

Tid både i forskningen och i teorin beskrivs det att tid är viktigt. Om eleverna inte får lästid så har läsfrämjandet främst effekt på de elever som redan har läsning som ett fritidsintresse. Jag har dessutom under arbetet gång märkt att tiden inte bara handlar om tid att läsa, utan väldigt ofta även om tid att välja. D säger i intervjun att hon blir arg när läraren skickar ner elever att välja något att läsa men bara har gett dem en kort stund att välja på. Detta gör att hon känner att det är svårt att hinna hjälpa till att hitta en bok som passar. Tid behövs också för att bibliotekarierna skall hinna läsa. Så att de

kan ha koll på utbudet vilket underlättar tipsandet avsevärt. A menar att det krävs lästid för att över huvudtaget kunna utföra arbetet. Samtliga av bibliotekarierna har lästid, hur mycket tid de har skiljer sig åt och både B och D erkänner att de läser mer än den tid de har fått i lästid.

Bokbeståndet är den tredje av de återkommande punkterna. Denna punkt tas inte upp jättemycket i forskningslitteraturen men en del i handboks litteraturen och den återkommer i intervjuer och vid observationer. bokbeståndet i punkten Att välja i Läsandets cirkel. Jag ser vid mina observationer att det finns ett stort bokbestånd och att det förutom skönlitteratur finns gott om facklitteratur. Många lässvaga föredrar att läsa facklitteratur. Eleverna på de undersökta biblioteken lånar också mycket från facklitteraturen dels är den användbar vid skolarbete del kan det vara en del av eleverna specialintresse och facklitteraturen läses även som nöjesläsning. På det biblioteket som ligger på en skola med många tvåspråkiga elever finns det böcker på ca 15-20 olika språk C berättar att det kan vara en stor bekräftelse för ett barn att hitta en bok på sitt hemspråk och att det visar att man ser barnet. De undersökta skolbiblioteken har som jag tidigare skrivit ett stort bokbestånd. Vad jag kunde uppfatta under mina observationer är det också ett varierat sådant, skönlitteratur i olika genrer, serier, faktaböcker och tidskrifter finns representerat. Intervjuerna visar att bibliotekarierna köper in utan inblandning från skolledningen. A säger också att det viktiga är att böckerna läses, hon skulle aldrig köpa in av uppbyggelse skäl. Bokbestånd behöver nödvändigtvis inte enbart handla om fysiska böcker, samtliga av de undersökta biblioteken har tillstånd för talboks nedladdning. Min undersökning har dock främst kommit att handla om fysiska oftast skönlitterära böcker. Det hade varit av intresse att undersöka utbudet för nedladdning och hur detta ”skyltas” (se 8.1 Framtida forskning).

Tillgänglighet är den fjärde och sista av de punkter som jag märker har återkommit mest i mitt material. På de undersökta biblioteken vill man att eleverna skall låna och det finns inga problem med åtkomst och tillgänglighet. Dock är två av biblioteken inte öppna så mycket som de två andra. Ett av biblioteken är endast öppet för inbokade klassbesök, dock får eleverna vid dessa tillfällen hjälp med att välja då har vuxenstödet tillgängligt.

Det finns sannerligen även andra viktiga faktorer som påverkar om eleverna vill läsa eller inte. Jag känner dock att jag har kommit en bit på vägen mot att finna faktorer som spelar roll för om läsfrämjandet skall få avsedd effekt.

Mina frågeställningar löd:

- Vilka direkta och indirekta åtgärder arbetar de undersökta skolbiblioteken med?

Biblioteken arbetar med de vanliga läsfrämjande åtgärderna såsom, sagostunder bokprat, temabokprat och det kortare bokpratet som kallas för bokattack, som har den fördelen att det återkommer ofta. En viktig del, som jag först inte riktigt tänkte på att det tillhörde läsfrämjandet, visade sig under intervjuerna nämligen vara att bygga upp förtroende och att lyssna på eleverna. Att utföra referenssamtal och höra vad de är intresserade av för övrigt, då kommer man ofta enligt de intervjuade bibliotekarierna

fram till passande bok. Det gäller att bygga upp ett förtroende hos eleverna och att lära känna dessa. Indirekta läsfrämjande åtgärder är exempelvis skyltning och möblering. Under observationerna ser jag att samtliga bibliotek använder sig av boksnurror som de skyltar på, jag märker också att eleverna ofta börjar med att titta på dessa när de skall välja böcker. Alla biblioteken har också dels arbetsbord men även läshörnor. En annan indirekt åtgärd är gallring. Böcker måste synas för att lånas som D uttrycker det.

- Hur får bibliotekarien vetskap om läsfrämjandet har någon effekt?

De säger sig märka att eleverna läser det de lånar, ofta får de reda på att eleverna har läst genom att de kommer tillbaka och berättar att de läst boken som bibliotekarien har tipsat om. Bibliotekarierna säger att de också uppmuntrar eleverna till detta, och ber eleverna att komma tillbaka och berätta vad boken handlar om. Många informella boksamtal uppstår bland hyllorna. På ett av biblioteken skriver eleverna i en bokblogg vad de har läst, här kommenterar sen bibliotekarien för att eleverna skall känna att deras feedback är viktig och uppskattas. Det har också hänt att lärarna har berättat att barnen suttit trollebundna och läst efter ett biblioteksbesök. De intervjuade bibliotekarierna uttrycker också glädje över att få höra att eleverna har läst. Deras arbete med läsfrämjande känns extra bra när en ”svår” elev kommer tillbaka och berättar att den har läst boken som den blivit tipsad om.

- Hur förhåller sig arbetet på de undersökta biblioteken till det ramverk och den forskning som finns?

Som jag har skrivit under övergripande frågeställning stämmer mycket av det som forskningen anser vara viktigt också överens med det som mina informanter tar upp som viktigt. Speciellt då tid och samarbete. Då jag som jag skrivit i kapitel tre, menar att flera olika aktörer utgör ett ramverk för skolbiblioteken, är det också så att ramverket kan vara lite spretigt. En del riktlinjer är precisa och andra väldigt övergripande. De undersökta biblioteken lever upp till mycket av det som ramverket och dess olika aktörer tar upp. Det finns egentligen inte så många åtgärder beskrivna i ramverket, biblioteken lever dock med råge upp till skollagens krav på skolbibliotek. Även de riktlinjer som KB har tagit fram lever biblioteken upp till. DIK:s definitioner av ett skolbibliotek i världsklass är svårare att leva upp till. På det ena skolbiblioteket har de exempelvis ingen biblioteksplan.

På många punkter stämmer forskningen och ”verkligheten” överens, dock verkar det inte finnas så mycket tid för att ha koll på forskningsresultat eller själv bidra med forskning. Den rena forskningslitteraturen handlar inte så mycket om hur läsfrämjande skall gå till utan mer om hur det går till. Handbokslitteraturen ger däremot mer tips om hur arbetet skall gå till. Vissa av dessa tips kan kännas ganska självklara, medan andra tips enligt mig känns svårare att genomföra då samtliga av mina informanter redan som det är tar upp brist på tid som ett problem. Dock stämmer forskningen, handbokslitteraturen och ”verkligheten” överens i synen på att exempelvis samarbete är någonting som är viktigt.

8.2 Framtida forskning

Under tiden som jag har arbetat med den här uppsatsen har nya funderingar och tankar om vad som skulle vara intressant att veta mer om väckts. Jag kommer här att redogöra för några av dessa.

Då högstadieeleverna ofta inte läser lika mycket och med samma entusiasm som de elever som går på låg- och mellanstadiet, blev jag nyfiken på vad det kan bero på. Delvis kan det ju säkert vara så att i tonåren händer mycket annat och läsningen får då stå tillbaka för övriga intressen, delvis som intervjuerna med två av mina bibliotekarier visar så ser skolvardagen annorlunda ut. Jag tycker det hade varit intressant med fortsatt forskning om hur denna skolvardag kan påverka läsningen.

Undersökningar har visat att det är pojkar som får sämst resultat på lästester. Det sägs också att pojkar läser minst. Jag har i den här uppsatsen inte undersökt detta, men slogs av att mina informanter inte direkt anser att pojkarna läser mindre än flickorna. Kan det vara så att det har skett ett uppsving i läsningen hos pojkar? B nämner att pojkarna gärna läser Harry Potter och fantasy böcker, Harry Potter är filmatiserad och det är även flera fantasy äventyr. Jag hade tyckt att forskning om filmens påverkan på läsning hade varit väldigt intressant. Under de senaste åren har väldigt många barn- och ungdomsböcker blivit film, kan detta ha påverkat läsningen i positiv riktning?

Min undersökning har kommit till att handla om fysiska böcker. Det hade varit intressant med en undersökning som tittar på hur bokbeståndet för de talböcker som finns för nedladdning ser ut. Jag tycker även att det hade varit intressant hur dessa talböcker ”skyltas”. Elever med läs- och skrivsvårigheter som talböckerna oftast riktar sig till, behöver kanske mer än andra få en lockande skyltning? Förslag på vidare forskning är därför att till exempel undersöka hur nedladdningssidan ser ut, eller att undersöka om de böcker som bibliotekarierna bokpratar om även finns tillgängliga för nedladdning.

Litteratur

Ahlén, B. (2005). Livet, kärleken, döden- och så lite spänning däremellan. I Norberg, I.(red.) *Läslust och läslist: Idéer för högstadiet och gymnasiet* (ss. 79-97). Lund: BTJ Förlag.

Alleklöv, B., & Lindvall, L. (2003). *Listiga räven smyger vidare: litteraturen som väg till kunskap från år 4*. Stockholm: En bok för alla.

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Stockholm: Liber AB.

Axelsson, A.-S. (2005). Boksamtal - en metod att utveckla elevers läsning. I *Tänk om...! Pedagogiska metoder i biblioteket* (ss. 34-38). Stockholm: Svensk biblioteksförening.

Bell, J. (2011). *Introduktion till forskningsmetodik* (4:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Biblioteksföreningen. (2009). *På säker grund- en delfundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs* Stockholm: Svensk biblioteksförening
<http://www.biblioteksforeningen.org/material/pa-saker-grund-en-delfundersokning-om-vilken-biblioteksforskning-som-behovs/> [2015-04-24]

Björklund, M., & Paulsson, U. (2003). *Seminarieboken: att skriva, presentera och opponera*. Lund: Studentlitteratur.

Chambers, A. (2011). *Böcker inom och omkring oss*. Huddinge: X Publishing.

Davidson - Bask, L. (2007). Testund i biblioteket- Fäladsgården i Lund. I *Läsprojekt: inspirationsbok för förskola, skola och bibliotek* (ss. 206-214). Lund: BTJ Förlag.

DIK. (2014). *Skolbibliotek i världsklass* <http://www.dik.se/saa-tycker-dik/om-skolbibliotek/skolbibliotek-i-vaerldsklass/> [2015-04-24]

Dolatkhah, M. (2010). Läsandets fyra "M". I Rydsjö, K et al. (red.) *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld* (ss. 103-127). Stockholm: Regionbibliotek.

Edlund, A. (2005). Utan böcker- ingen chans. I *På tal om böcker: om bokprat och boksamtal i skola och bibliotek* (ss. 32-35). Lund: BTJ Förlag.

- Gagge, S. (2005). Skolbiblioteket är hjärtat. I Norberg, I. (red.), *Läslust och läslist: idéer för högstadiet och gymnasiet* (ss. 7-24). Lund: BTJ förlag.
- Hell, M. (2011). *Skolbiblioteksutveckling-skolutveckling*. Lund: BTJ förlag.
- IFLA/UNESCO. (2004). *IFLA/UNESCOs riktlinjer för skolbibliotek*
<http://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-guidelines/school-library-guidelines-se.pdf> [2015-04-24]
- Johansson, B. (2010). Barnbibliotekariens och forskarens barnperspektiv. I Rydsjö, K. et al. (red.) *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld* (ss. 23-46). Stockholm: Regionbiblioteket.
- KB. (2012). *Skolbibliotek*
<http://www.kb.se/bibliotek/Statistik-kvalitet/biblioteksstatistik/Skolbibliotek/>[2015-04-24]
- Lampis Mörck, M., & Halin, E. (2014). *Den livsviktiga läsningen: en uppsats om litteracitet och bibliotekariers läsfrämjande arbete för barn och unga*. Masteruppsats, Lunds universitet, 2014.
- Limberg, L. (2002). *Skolbibliotekens pedagogiska roll: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Loertscher, D. V. (1988). *Taxonomies of the School Library Media Program*. Englewood: Libraries unlimited.
- Malmin, A. M. & Söderholm, A. (2000). *Bokprat : en undersökning av två mellanstadielklassers upplevelser av bokprat*. Magisteruppsats, Högskolan i Borås, 2000:15.
- Nasiell, A. (2007). Lusten att läsa. I Nasiell, A. & Bjärbo, L. (red.) *Boken om läslust: en handbok om att väcka ungas läsintresse, 7-15 år* (ss. 16-27). Stockholm: Barnens Bokklubb.
- Nyström, K. (2005). Bokprat- Hur? Var? När? Varför? I *På tal om böcker: om bokprat och boksamtal i skola och bibliotek* (ss. 9-26). Lund: BTJ Förlag.
- Persson, B. (2015). Läsförståelsen sätts i fokus. *Sydsvenska dagbladet*, 25 maj
<http://www.sydsvenskan.se/lund/lasforstaelse-satts-i-fokus/> [2015-05-25]
- Rimsten-Nilsson, K. (1981). *Barnböcker och läslust*. Mölnlycke: Stegelands.
- Rydsjö, K. (1994). Ungdomar och bibliotek. I *Barnspåret: idébok för bibliotek* (ss. 121-129). Lund: Bibliotekstjänst.
- Rydsjö, K., & Elf, A. (2007). *Studier av barn och ungdomsbibliotek: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Kulturförvaltningen.

Sandin, A. S. (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Stockholm: Regionbiblioteket.

SFS 2013:801 *Bibliotekslagen*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Skolinspektionen. (2013). *Ställningstagande, skolbibliotek*
[http://www.skolinspektionen.se/sv/Radochvagledning/Stallningstaganden/Skolbibliotek/\[2015-04-24\]](http://www.skolinspektionen.se/sv/Radochvagledning/Stallningstaganden/Skolbibliotek/[2015-04-24])

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Törnfeldt, M. (1994). Att väcka läslust hos lässvaga barn. I *Barnspåret: idébok för bibliotek* (ss. 205-210). Lund: Bibliotekstjänst.

Vetenskapsrådet.(2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1: Brev till bibliotekarierna

Hej!

Jag har tidigare studerat på biblioteks och informationsvetenskap i Lund. Tyvärr blev jag aldrig färdig med min uppsats, men har nu fått en sista chans att bli färdig.

Jag är intresserad av hur man arbetar med läsfrämjande åtgärder för att väcka läsintresse och läslust hos barn. Jag skulle väldigt gärna vilja besöka er och se hur ni arbetar med dessa frågor, kanske eventuellt också utföra en intervju. Tack på förhand.

Med vänliga hälsningar

Annika Benatti

Telefon:XXXX-XXXXXX

9.2 Bilaga 2: Intervjuguide

Bakgrund

- Utbildning?
- Andra jobb inom bibliotek?
- Hur länge arbetat inom skolbibliotek?

Läsfrämjande

- När känns det extra roligt?
- Känner du att du lyckas locka till läsning?
- Hur vet du att läsfrämjandet har gett effekt?
- Finns det omöjliga ”fall”?
- Är vissa åldrar svårare?
- Gör du olika för att locka pojkar respektive flickor till läsning?
- Några särskilda knep som fungerar extra bra?

Samarbete med övrig personal

- Finns det samarbete med övrig personal?
- På vilket sätt samarbetar ni i så fall?

Inköp

- Finns det riktlinjer som måste följas?

Skyltning

- Hur bestämmer du skyltningen?

- Finns det oortodoxa sätt att skylta?

Platsen och tiden

- Hur fungerar lokalerna?
- Något som är extra bra? Något som är mindre bra?
- Tycker du att barnen har nog med tid att välja?
- Har du nog med tid att hjälpa till?

Skolbibliotekarierollen

- Vad känner du dig främst som?
- Vad tror du att andra tycker att du är?

Om skolan

- Hur många elever?
- Har du någon lästid?
- Förberedelsetid inför temabokprat etc?